БІЗДІҢ НАУҚАСТАРҒА ТИЕСІЛІ ДӘРІЛЕР РЕСЕЙДЕ САТЫЛЫП ЖАТЫР

2-бет

МЕМЛЕКЕТТІК МЕРЕКЕЛЕРДІ ҰЛТТЫҚ ИДЕОЛОГИЯМЕН ҮЙЛЕСТІРІП ҰЙЫМДАСТЫРУ КЕРЕК

3-бет

ВРАЧ О НАРКОМАНИИ: ДАТЬ ШАНС, ПЕРСПЕКТИВУ МОЛОДЕЖИ

13-бет

ҚАЗАҚ ҮНІ
QAZAQ ÚNI

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ АПТАЛЫҚ

www. qazaquni. kz || qazaquni2000@gmail. com || 2000 jylǵy 11 tamyzdan shyǵa bastady || №45 (863), 18 qarasha, 2019 jyl

ШАРДАРА – ШАТТЫҚ МЕКЕНІ

Биыл Түркістан облысы Шардара ауданының ресми түрде құрылғанына 55 жыл, аудан орталығының Абай селосынан Шардара қаласына көшірілгеніне 50 жыл толады. Қазіргі таңда осынау айтулы даталарды лайықты атап өту үшін тиісті жұмыстар қолға алынып жатыр.

8-9 бет

«АҚ ЖОЛ» ХАЛЫҚТЫ ҚОРҒАП, САЛЫҚТЫ ЖЕҢДІ

ҮКІМЕТ ХАЛЫҚТЫҢ НАНЫНА ЖАРМАСПАЙТЫН БОЛДЫ

Қаржы қиындығын қарапайым халықтың есебінен шешіп ала қойғысы келген Қаржы министрлігі Каспиголд картасындағы аударымдарға салық салатын боп, 2020 жылдың қаңтарынан қамбасын ашып, дайын отырған. Өйткені, қазір халықтың басым бөлігі күнделікті тұрмыста Каспиголд картасын пайдаланады. Бұл картаңыз қалтаңызда болса,кафеден ас ішсеңіз де, дүкеннен киім кисеңіз де, тіпті, көшеден такси мінсеңіз де, ақшаның қажеті жоқ. Өзіміз кейде, апталап ақша ұстамай жүре беретін болғанбыз, «Каспиголд» аман болсын деп...

4 бет

ҚОШ ЕНДІ, ҚОШ БОЛ,
ТІКЕЛЕЙ БЕЙНЕРЕПОРТАЖ!

(Нұр-Сұлтан қаласының ауданаралық мамандандырылған қылмыстық сотындағы И.Әбішевтің «пара алуға оқталғаны» жайлы сот процесінен)

7 бет

ҰСТАЗ. ҒАЛЫМ. АЗАМАТ.

профессор Алтысбай Сейдахметов туралы сыр

14 бет

ВЫДЕРЖИТ ЛИ КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК ТРОЙНУЮ СМЕНУ АЛФАВИТА?!

После вмешательства президента Касым-Жомарта Токаева начался новый этап обсуждения латинизации. Оказалось, что расположение нового алфавита не подходит стандартам Unicode (преобладающий в Интернете стандарт кодирования символов, включающий в себя знаки почти всех письменных языков мира). Члены Лингвистической комиссии, которые раньше поддержали все три варианта, вдруг стали предлагать новые версии латиницы и критиковать утвержденный вариант.

10 бет

ҚОРҒАНЫС САЛАСЫ ЗАМАН ТАЛАБЫНА САЙ БОЛУЫ КЕРЕК

Қазақстан Президенті, Қарулы Күштердің Жоғарғы Бас қолбасшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Қорғаныс министрінің Қазақстан әскерінің қазіргі ахуалы мен даму перспективалары туралы есебін тыңдады.

Алдымен Нұрлан Ермекбаев Мемлекет басшысына Арыс қаласындағы төтенше жағдайдың салдарын жою, еліміздегі барлық оқ-дәрі қоймаларына тексеру жүргізілгені туралы баяндады. Қорғаныс министрі ведомствоның орталық аппаратының қызметіне функционалды талдау жүргізудің бірінші кезеңі туралы есеп берді. Атқарылған жұмыстардың нәтижесінде министрліктің, бас штабтың және әскери басқарманың 300-ден аса штаттық бірлігі оңтайландырылды. Соның есебінен 2020 жылдан бастап жыл сайынғы үнем 450 миллион теңгеден асатын болады. Бұл қаржы әскери құрамды материалдық тұрғыдан ынталандыруға бағытталады. Сонымен қатар, Нұрлан Ермекбаев Қасым-Жомарт Тоқаевқа кезекті әскер қатарына шақыру науқанының қорытындылары, қысқы оқыту маусымына дайындық және әскери техникаларды қысқы режимге көшіру жөнінде мәлімет берді. Бұдан бөлек әуе қорғанысы мен әскери-теңіз күштерін дамыту, Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 75 жылдығына арналған әскери шеруге дайындық, сондай-ақ, әскери қызметшілерді әлеуметтік тұрғыдан қорғау мәселелері қозғалды. Кездесу соңында Қасым-Жомарт Тоқаев еліміздің Қарулы Күштерін қазіргі заман талабына сай жасақтауға қатысты бірқатар нақты тапсырма берді.

JEDELHAT

ПРЕЗИДЕНТ НАЗАРЫНА ЖЕТКІЗУДІ ӨТІНЕМІЗ

Құрметті Қазыбек Жарылқасынұлы!

Барша аудан жұртшылығы сияқты Сіздің Ұлттық сенім кеңесінің мүшесі болып сайланғаныңызды қуанышпен қарсы алдым. Ел сенімін ақтаудағы қоғамдық жұмысыңызға табыс тілеймін! Әрқашан абырой биігінен көріне беріңіз. Әлеуметтік желі арқылы көптің көкейінде жүрген мәселелерді көтеріп жүргеніңізді көріп, ризашылық сезімге бөленіп отырамыз.

Республика Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың халықтың әлеуметтік жағдайын жақсартуға байланысты атқарып жатқан жұмыстары көңілге қуаныш ұялатады. Көпбалалы отбасылардың банктерге қарызын қысқарту шаралары көптің көңілінен шығып, ризашылықтарын білдіруде.

Маған Шардара аудандық қоғамдық келісім кеңесінің төрағасы ретінде көпбалалы аналар коллекторлық мекемелерге өтіп кеткен қарыздарды қысқарту туралы ұсыныстарын мемлекет басшысына жеткізуді өтінеді. Коллекторлық мекемелерге қарызды қысқартуға мүмкіндігі болмағандықтан, Сізден осы мәселені Ұлттық сенім кеңесінде талқылап, ел Президентінің назарына жеткізуіңізді өтінеміз.

Қ.ІЛИЯСОВ,
Шардара аудандық қоғамдық келісім кеңесінің төрағасы

Түркістан облысы
2019 жыл, қазан.

БІЗДІҢ НАУҚАСТАРҒА ТИЕСІЛІ ДӘРІЛЕР РЕСЕЙДЕ САТЫЛЫП ЖАТЫР

Біздің еліміздегі қатерлі ісікке шалдыққандарға тегін берілетін дәрі-дәрмек Ресей дәріханаларында сатылған. Бұл препараттардың әр қорабының өзі миллион теңгеден асады. Бюджеттің миллиардтарына алынған дәрі-дәрмектің көрші елге қалай жеткені әзірге белгісіз.

ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің комитет төрайымы Людмила Бюрабекованың айтуынша, «Ресейде қазақстандық мөрмен дәрі-дәрмектер сатылып жатыр» деп науқастар хабарлапты. «СК-Фармация» сатып алатын бұл препараттарға мөр тек тегін таратылатын жағдайда ғана басылады. Егер дәрі-дәрмектердің заңсыз тасымалданғаны анықталса, іс бірден Бас прокуратураға жолданады. Дәрі-дәрмектер терінің қатерлі ісігіне шалдыққан науқастарға арналған. Ведомство кінәлілерді табу оңайға соқпайтынын жасырмайды. Өйткені, медикаменттер тек 11 стационарға жеткізілген. Мұндай жағдай елімізде алғаш емес. Жылдың басында қазақстандықтарға арналған инсулин Өзбекстан дәріханаларында сатылған. Ол кезде Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртанов заңсыз жеткізгендердің табылып, 28 қылмыстық іс қозғалғанын айтқан-ды.

БАЛАЛАРДЫ ЖЕМҚОР БОЛМАУҒА ШАҚЫРАМЫЗ

Алматы қаласында сыбайлас жемқорлыққа қарсы республикалық форум өтті. Ауқымды жиынға қала әкімі, аудан басшылары, қоғамдық ұйымдар мен саяси партиялардың өкілдері қатысты.

Форумға қатысушылар жемқорлықтың тамырына балта шабудың жолдарын ортаға салды. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің төрағасы Алик Шпекбаев жиында айтылған пікірлерді ескере отырып, тиісті шара қолданатынын жеткізді. Жиын барысында ол «Балаға үйден дұрыс тәрбие берілсе, елімізде жемқорлық болмайды», – деп қоғамды жайлаған жегі құрттың себеп-салдарымен күресуге шақырды.

Дұрыс, қазақ атамыз да «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деген екен. Отбасындағы тәрбиенің маңызы өте зор. Бала атаулы ата-аналарының айтқанымен жүріп, үлкендерге еліктеп өседі. Олай болса бұл алдымен мемлекеттік қызметтегі лауазымдылардың құлағына «алтын сырға» болса керек.«Кредиттің қамытын» киген қарапайым адамдардың ұрлық жасай алмасы белгілі. Біздегі аса ірі көлемдегі қаржыны жымқырып түрмеге қамалып жатқандар лауазымдылар емес пе? Оның ішінде жұртқа ақыл айтатын биліктегілер мен заң бұзушыларды тәртіпке шақыратын құқық қорғаушылар да толып жатыр. Бірақ, бір нәрсе түсініксіз, өздері жемқор болса олар балаларына не деп ақыл айтуы керек екен? Қазіргі оқығантоқығаны мол, тез дамып келе жатқан жеткіншектер «Алдымен өзіңді жөндеп ал!» деуден тайынбайды ғой...

ҒЫЛЫМИ АТАҒЫ БАРЛАРДЫҢ БӘРІ ҒАЛЫМ БА?

Диссертациясында өзгенің еңбегін көшірді деп басы дауға қалған Білім және ғылым вице-министрі ақыры қызметінен кетті. Министрдің кеңесшісі бұл жағдайды Фатима Жақыпованың басқа жұмысқа ауысуына байланысты деп түсіндірді.

Бұдан бұрын аталмыш министрлікте департамент басшысы қызметін атқарған Анар Қайырбекова Жақыпованы 2009 жылы жазған дисертациясын толығымен көшіріп алған деген еді. Тіпті, плагиатқа барған оның әрекетін екі бірдей шетелдік антиплагиат жүйесі растап бергендігін айтқан. Ал сенаторлар министрдің орынбасары мемлекеттік қызметтің этикалық кодексін бұзды деген болатын.

Біреулер бүкіл ғұмырын ғылымға арнап, ғалым атанады. Енді біреулер ғылыми атақты ерiккеннен немесе сән үшін қорғайды. Біздің құрметті парламентшілеріміз өз әріптестері мен алдарына жиі келетін министрлер мен әкімдердің қатарларын арнайы тексеріп көрсе оған оп-оңай көз жеткізе алады.

ШАЙЫНДЫ СУДЫҢ ДА СҰРАУЫ БАР

Алматыда тағы да тариф көтеріледі. Бұл жолы«Алматы су» мекемесі кәріз судың яғни, қолданыста болған шайынды судың бағасын қымбаттатуды сұрап отыр.

Жаңа жылдан бастап шайынды суға тұрғындар бұрынғыдан 20 пайызға қымбат төлеуі мүмкін. Қазір қалада кәріз суының 1 текше метрі 26 теңге шамасында. Егер жаңа тариф бекітілсе, баға 33 теңге 69 тиынға дейін өседі. Ал суық су бағасы қымбаттамайды, 2025 жылға дейін тұтынушылар ауыз судың әр текше метріне бұрынғыша 50 теңге төлей береді. Бірақ заңды тұлғаларға келер жылдан бастап суық су мен кәріз бағасы 10 пайызға қымбаттауы мүмкін. Қазір «Алматы су» алдағы бес жылға арналған бағаны бекітуді сұрап, монополияға қарсы агенттікке ұсыныс жасамақшы. «Алдағы бес жылда судың бағасы өзгермейді. Осы қалыпта 50 теңге. Соңғы 10-15 жылда ауыз су құбырларына көңіл бөліп жатырмыз. Осы жылы 15 шақырым ауыз су құбырын ауыстырдық. Кәріз құбырларын ауыстыруға жоқпыз. Сондықтан, кәріз жүйесін жасап, модернизация жасау керек. Соған тарифті өсіруді сұрап жатырмыз» – дейді «Алматы су» МКК ресми өкілі Серік Шағыров.

АЖЫРАСҚАНДАР САНЫ АРТЫП БАРАДЫ

Елімізде күн сайын 150 отбасының шаңырағы шайқалады. Ал бір жылда 400-ге жуық әйел үйдегі ұрыс-керістің кесірінен қаза тапса, балалардың 75 пайызы психологиялық және күш қолдану салдарынан зардап шегетін көрінеді.

Осылай деп дабыл қаққан қоғамдық ұйымдар енді жаңа жоба бойынша жұмыс жүргізуде. «Өнеге» жобасы – ажырасу мен тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алуға, психологиялық күйзеліске ұшыраған отбасыларға кеңес беру бағытында қызмет етеді. Азамат Жаманшинов, «Өнеге» жобасының басшысы: – Бұл жобаның маңыздылығы – жүйелілігінде. Бұл мемлекеттің отбасыларға жасап жатқан ең жүйелі қадамы, көмегі. Бізде әр облыста бір ғана орталық бар. Оның өзі аз. Алдағы уақытта әр ауданнан ашсақ деген жоспар бар. Бүгінде халық игілігіне жұмыс істеп жүрген жоба жетекшілері отбасыларға мыңға тарта ақыл-кеңес өткізген. Нәтижесінде, 250-ге жуық ерлі-зайыпты некесін сақтап қалды. Ұйымдастырушылардың айтуынша, іс-шараның басты мақсаты – отбасының қоғамдағы орнын қалыптастыру, берекесін келтіріп, баласын қорғау. Ажырасудың ең басты себебі тұрмыс тауқыметімен байланыстырып отыр.

Романовтар әулетінің тақтан тайдырылып, патша самодержавиясының құлағанына 100 жылдан астам уақыт өтсе, коммунистік партия үстемдік еткен Кеңес империясының ыдырап, егемен ел Қазақстан Республикасының құрылғанына 30 жылға таяпты. Солай бола тұра, біздің өңірде патшалық-кеңестік дәуірді көксеуші жерлестеріміздің бар екені рас және олардың мемлекеттік, ұлттық идеологиялармен үйлеспейтін өз көзқарасын, ұстанымын түрлі саяси, мәдени шаралар арқылы жүзеге асыруға бейім тұратыны да шындық. Ондай топтар тарапынан патшалық Ресейдің елімізге жасаған басқыншылық жорықтарын дәріптеу, жеріміздің біртұтастығына және тарихи-құқықтық негізділігіне күмән келтіру, күнтізбемізге енгізілген, тіпті енгізілмеген кеңестік мерекелерді кеңес кезеңіндегідей құрметтеу немесе сағыныш сезімімен еске түсіру сияқты әрекеттері байқалып-ақ тұрады.

МЕМЛЕКЕТТІК МЕРЕКЕЛЕРДІ ҰЛТТЫҚ ИДЕОЛОГИЯМЕН ҮЙЛЕСТІРІП ҰЙЫМДАСТЫРУ КЕРЕК

Әлгіндей жерлестеріміздің «Новое время» тәрізді тәуелсіз орыстілді газеттер арқылы жергілікті билікке ықпал етіп, өздерінің талап-тілектерін орындатуға әрекеттенгені әлі есімізде. Мәселен, 1990 жылы патшашыл-кеңесшіл топ Павлодар қаласының негізі 1720 жылы әскери бекініс ретінде салынғанына 270 жыл толуын салтанатпен тойлау мақсатын жүзеге асыруды көкседі. Тіпті Омбы қаласынан казактардың әскери киімдерін алдырып, орталық алаңда театрландырған көріністер қоюды ойластырды. Абырой болғанда, Керекудің зиялы қауымы өкілдері мен қоғам белсенділері бұларға: «Қазақ жерін патша әскерлерінің жаулап алып, бекініс салуын неліктен тойлауымыз керек?!» деген қарсы уәж айтып наразылық білдірді.

Бұл кезде кеңестік-партиялық органдарының әлеуеті жүріп тұрғанымен, жергілікті билік тарапынан әділ шешім шығарылып, тек «Қала күні» аталып өтілді. Сонда да патшашыл-кеңесшіл топтар осы әрекетін әрбір 5 жыл сайын қайталап тұрудан танбады. Бірақ әскери бекіністің 275, 280, 285, 290, 295 жылдығын тойлау жөніндегі ұсыныстары да қабылданған жоқ.

Тәуелсіз орыстілді басылымдар редакциясы бұған жауап ретінде «Павлодар облысының аумағы қазақтардың тарихи мекені емес, Кеңес үкіметі тұсында Қырғыз (Қазақ. А.Қ.) автономиялық республикасының құрамына қосылып кеткен ежелгі орыс жерлері» деген пайымдаулардан құралған мақалалар жариялап, қоғамдық пікір қалыптастыруды көздеді. Омбы қаласынан «Бухгольц жолдарымен» атты экспедицияны облыс аумағына шақырды...

«Достық үйі» коммуналдық мемлекеттік мекемесінде 2018 жылы өткізілген «Қарттар күні» шарасында аға буынның жас кезінде БЛКЖО мүшесі болғаны және бұл ұйымның құрылғанына 100 жыл толғаны мақтаныш сезімімен айтылып, «Комсомольцы, добровольцы» әні шырқалды!.. Сол жылы Потанин атындағы тарихи-өлкетану музейінің ұжымы қолдарына қызыл жалаушалар ұстап тұрып челлендж өткізді!..

Ал жыл сайын 9 мамырдағы Жеңіс мерекесі күні Кеңес үкіметі кезеңіне қайта оралғандай күй кешесіз! Павлодар қаласы неміс фашист әскерлерінің шабуылынан ерлікпен қорғанған Мәскеу, Курск, Сталинград сияқты шерушілер қатарының аздығы, керісінше алабажақ григорий ленталарын омырауына қадап, қызыл туды бастарынан асыра көтерушілер сапындағылардың көптігі! Бұл рәміздердің Украинаның Қырым, Донецск, Луганск өңірлерінде сепаратизмнің белгісіне айналғанын біле тұра, шарасыздықтан іштен тынуға мәжбүрміз.

Біздің ойымызша, өз еркімен ядролық қаруларды сынаудан бас тартып, атом полигонын жапқан бейбітшіл ел Қазақстанда Жеңіс күні мерекесі басқа форматта өткізілуі керек. Еуроазия мен Америкадағы мемлекеттер дәл сол мейрамды Ресейдегіден басқаша, өзіндік өрнекпен атап өтеді ғой.

Жүз миллиондаған жетімдер мен жесірлерге, жалғызілікті жандар мен мүгедектерге қайғы-қасірет тарттырған, 50-55 миллион адамның өмірін жалмаған II дүниежүзілік соғыстағы Жеңіс күні мерекесін өркениетті елдердің халқы қоғамдық орындарда ысқырып би билеп, шаттана ән салып тойламаса керек. Алаңдарда я мәңгілік алау ескерткіштерінің түбінде соғыс құрбандарын бір минуттық үнсіздікпен еске түсіріп, діни мекемелерде соғыс құрбандарының рухына бағышталып діни жоралғылар жасалатын шығар. Аза кітабындағы тізімдер толықтырылып, майдангерлердің көзі тірілеріне, қаза тапқандарының жесірлеріне, жетімдік тақсыретін көріп өскен соғыс балаларына түрлі қолдау көрсетілетін болар. Қалай десек те, біздің елде бұл мерекеге орай «Зұлымдық империясы» атанған Кеңес одағының мұрагері Ресейдің үлгісін пайдалану дұрыс емес деген пікірді ұстанамыз. Өз елімізде мемлекеттік мерекелер мен атаулы күндердің сценарийлерін мемлекеттік, ұлттық идеологиялармен үйлестіріп ұйымдастыруға заңдық, морольдық тұрғыдан толық құқымыз бар. Мұндайда, соғыс тақырыбын көп жазған майдангер жазушы Виктор Астафьевтің жұртшылықты Жеңіс күнін тойлауға емес, бейбітшілік тілеп жалбарынуға шақырғаны еске түседі.

...Сонымен, 2020 жылы Ертістің Кереку өңірін жаулаған патша жасақтарының әу баста Павлодар қаласының орнына әскери бекінісі салынғанына 300 жыл, II дүниежүзілік соғыстың жеңіспен аяқталғанына 75 жыл толады.

Межелі мерзімге жақындап келеміз, көңіліміз күпті, жүрегіміз қобалжулы. «Ақ ордадағы ұлықтар мен Керекудегі әкім-қаралар ертеңгі сын сағатта қайтер екен?» — деген бір ой санамызда сумаңдап тұр...

Арман ҚАНИ
Павлодар қаласы

■ MÁSELE

ХАМЗАБАЕВА ХАНЫМ ЖАМБЫЛ ЖАБАЕВТЫ ТАНЫМАЙ МА?!

Биыл Екібастұз қаласына қарасты Солнечный кентінің Абай атындағы №28 жалпы орта білім беретін мектебі алғашқы қоңырау мерекесін су жаңа ғимаратта атап өтті. Салтанатты жиынға Павлодар облысының әкімі Болат Бақауов та қатысты.
Талай жыл тар ғимаратта отырып, ізгі арманға қолы жеткен ұстаздар да, оқушылар да мәз-мейрам.

Мектептегі маңдайша жазулары латын қарпімен жазылғанын көріп, «хош» дестік. Алайда, бір нәрсе көңілімізді су сепкендей басты: мектептегі домбыра кабинетіндегі «Күй өнерінің жауһарлары» тақтасында күйшілер суреттерінің арасына жүз жасаған ақын Жамбыл Жабаевты «қонжитып» қойыпты. Мектеп құрылысы жүріп жатқан уақытта әкім-қаралардың құрылыс барысымен, жаңа оқу жылына әзірліктің жай-күйімен бірнеше рет танысатыны белгілі. Бұл жолы да солай болған болар. Сонда Екібастұз қаласы білім бөлімінің басшысы Жазира Хамзабаева қайда қараған?!

Мектеп директоры Айман Кенжебаева, жарайды, химия пәні мұғалімі болғандықтан, Жамбылдың кім болғанын білмейтін де шығар. Бірақ басқасы басқа, «Ленинградтық өрендерімді» кезінде дүйім жұрт білді емес пе?! Ал қалалық білім бөлімінің басшысы – қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Жазира Амангелдіқызына не жорық?!

Осынау келеңсіз жайтты фейсбуктегі парақшасында жергілікті тіл жанашыры, қоғам белсендісі Қожакелді Алданов жария етті. Аталған мектепте балалары білім алатын Қожакелді iніміз былай дейді:

«Осыдан біраз уақыт бұрын Жамбылдың суретін аялдамаға қойып, астына Құрманғазы деп жазып қойғанын ұмыта қойған жоқпыз. Тапсырысты орындаушы жауапсыз, сауатсыз деп, бар кінәні соларға арттық та қойдық. Тапсырыс беруші барлық уақыттағыдай судан таза, сүттен ақ!

Қызымның суреттерін қызықтап отырып бір жәйттің куәсі болдым. Су жаңа мектептегі бүгіннің жаңалығы болған домбыра бөлмесі екен. Бәрі керемет, көруге сәнді-ақ!

«Күй өнерінің жауһарлары» деген көрнекі тақтадағы Жамбыл Жабаевтың портретіне көзім түсіп, мырс еттім. «Жамбыл кім?» — дедім қызыма, иығын қиқаң еткізді. Тіземе отырғызып, Жамбыл бабасы туралы бар білгенімді тізбектеп бердім.

Сонда мектеп басшысы бұл бөлмеге кірмеген бе? Ұстаздар ше, Жамбылды байқамады ма? Ән-күй мұғалімі Жамбылға қарап тұрып: «Мынау Жамбыл Жабаев қой, ол күйші емес!» — демеген бе? Мектептің ашылуында болған облыс, қала, кент әкімдері де сонда Жәкеңді танымай ма?

Құрметті ұстаздар! Домбыра кабинетінде болған барша қауым!

Жамбыл Жабаев ақын, жырау болған. Бірақ күйші болмаған. Тездетіп алып тастаңыздар, өтініш!».

Жамбыл бабамыз кезінде «Мынау тұрған Абайдың суреті ме? Өлең-сөздің ұқсаған құдіретіне!» деп жырлаған еді. Қазір солнечныйлық балалар да Жамбыл Жабаев портретінің жанынан «Мынау «күйші» Жамбылдың суреті ме!» деп өтетін болды...

Асқар АҚБЕРГЕН
Павлодар облысы

ТӨЛЕМ КАРТАЛАРЫНА САЛЫҚ САЛУ ХАЛЫҚТЫҢ НАРАЗЫЛЫҒЫН ТУДЫРАДЫ

Азат Перуашев Үкіметтің төлем карталарының қызметіне салық салу туралы заң жобасына көпшілік тарапынан арыз-шағымдар көптеп түсуіне байланысты бұл ұсынысқа үзілді-кесілді қарсы шығып, депутаттық сауал жолдады. «Ақ жол» партиясы атынан жолданған депутаттық сауалдың толық мәтінін назарларыңызға ұсынып отырмыз

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕМЬЕР-МИНИСТРІНІҢ БІРІНШІ ОРЫНБАСАРЫ – ҚАРЖЫ МИНИСТРІ Ә.А.СМАИЛОВҚА

Құрметті Әлихан Асханұлы!

ҚР Қаржы вице-министрі Б.Шолпанқұловтың азаматтардың банк карталарындағы операцияларды қадағалауды енгізуді жоспарлау туралы хабарламасына орай «Ақ жол» партиясына көптеген шағымдар түсуде.

Бұл мәлімдеме қоғамда сынға ұшырап, қызу пікірталас тудыруда.

Вице-министрдің мұндай шешімі екі мақсатқа негізделген: біріншісі, кәсіпкерлердің жасырын табысын анықтау, екіншісі – бюджетке түсетін салықты арттыру.

Естеріңізде болса, Президент Қ.Тоқаев өзінің халыққа Жолдауында Үкіметке 2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап шағын бизнесті салық төлеуден 3 жылға дейін босату туралы тапсырма берген болатын. Сондай-ақ, 3 жыл көлемінде орта және шағын бизнесті тексеруге мораторий енгізілді.

Сонымен қатар, орта және шағын бизнестің кіріс салығы өзгертулермен жергілікті бюджетке берілген. Сондықтан, бұл сауал бойынша әр аймақта жергілікті жағдайға байланысты шешім шығарған жөн.

Өйткені, бұл қадам шағын бизнестің табысын әкімшілендірудің мәнін жоғалтады. Сонымен бірге, дәл осы қадам жеке банк карталарының операцияларының негізгісі болып табылады. Азаматтар миллиондап аударымды жеке карталары арқылы төлеуі екіталай. Себебі, көпшілікте мұндай ауқымды қаржы бола бермейді.

Тұрғындар азық-түлік, дәрі-дәрмек, балалар тауарларын, шаштараз қызметтері мен көліктерді техникалық тексерістен өткізгенде карталары арқылы төлем жасайды.

Иә, мұндай төлемдердің ішінде «Золотой теленоктағы» Корейко сынды жасырын миллионерлер бар шығар, алайда ондайлардың үлесі жалпы жүргізілген операциялардың 1% ғана құрауы мүмкін.

Халықаралық ірі аудиторлық компаниялардың бірі KPMG-нің мәліметі бойынша, мұндай әрекет байлар мен кедейлер арасындағы табыстың үзілуін растайды. Аталмыш компанияның зерттеуі бойынша, қазақстандықтардың тек 0,4% ғана жылына 100 мың доллар табыс табады.

Ал, азаматтардың 97% жылына 10 мың долларға дейін табыс табады. Ал 0,001% (162 адам) азамат қана Қазақстанның жарты табысын иемденеді.

Сондықтан, 0,4% үшін қалған азаматтардың 99% жаман етіп көрсетудің қажеті жоқ.

Карта иелерінің көпшілігі несиеге өмір сүреді. Бұл сатып алушыларға да, кәсіпкерлерге де қатысты.

Құрметті салықшылар, жасырын миллионерлерді төлем карталарын тексеру арқылы іздемеңіздер. Бұл адамдар мемлекеттен ештеңе сұрамай, өз бетімен күн көріп, нан тауып жүр.

Одан да, миллондап пара алатындарды, офшорға миллиардтарды шығаратындарды іздеңіздер.

Егер елімізде жалпыға бірдей табысты декларациялау жүргізілсе карталарды тексерген дұрыс болар еді. Сонда ғана фактіленген шығындарды салыстыра отырып, жасырын айналымды анықтауға болады. Алайда, жалпыға бірдей табысты декларациялау 2025 жылға дейін қалдырылған. Сондықтан, бұл бастаманы қисынсыз деп білеміз.

Бюджетке келер болсақ, жуырда ғана Парламент депутаттары табысты арттыру мен мемлекеттік мекемелердің тиімсіз шығындарын қысқарту туралы көптеген ұсыныстар енгізді.

Мәселен, кәсіпкерліктің «Бизнес бастау» бағдарламасы (жыл сайын 6 млрд. теңге бөлінеді) бойынша оқытуға кететін шығындарды еселеп қысқарту ұсынылды. Себебі, шын мәнісінде бағдарламаға қатысушылардың төрттен бір бөлігі ғана бизнеске несие алады.

Есесіне, вице-министр мырза карталарын тексеру арқылы салық салғысы келген азаматтар – шағын бизнесте ешбір бағдарламаның көмегінсіз, өз күшімен кәсіпкер атанған адамдар. Сондықтан, оларды қысқартпай, керісінше өсуге, аяққа тұруына мүмкіндік берген дұрыс шығар?

Ал, егер қазынагерлерге президенттің тапсырмасын бұзу керек болса – онда карталар бойынша салықты жылына 4 млрд. теңге құрап отырған «Бизнес бастау» аясында 75% тиімсіз қаржыға салған дұрыс болар.

Сондай-ақ, егер салық органдары салықты арттыруды көздеп отырса, онда салық төлеушілердің қаржыны тиімді есеппен шығындауы туралы сұрақты көтеруі әділетті. «Ақ жол» партиясы шенеуніктердің тойымсыз тәбеті мен бюджет есебінен шалқып өмір сүруге деген құлшынысына бірнеше рет назар аударған болатын. Даңғазалық іс-шараларды қысқартып, қарапайым көліктер мен кабинеттерге ауысыңыздар – сонда қаржы да жетеді, адамдар да салықтың дұрыстығына сенетін болады.

Мемлекеттік органдардың аталған секторды әкімшілендіруге дайындығы да күмән тудырады. Небәрі 100 мыңға жетпейтін субъектілер қосымша құн салығы бйынша үнемі дау туындап, сотқа жүгінуге дейін барып жатады. Ал, 30 млн-нан астам карталар арқылы күнделікті жүргізілетін 1 млн. 300 мың транзакцияларға салық салудың соңы не болады?

Сонымен бірге, бастамашылар бұл жаңалықты енгізуде адамдардың жауабы қандай болатынын ескермеген. Бүгінде банк карталарының қаржының дамуының арқасында Қазақстанда көптеген төлем жасау жұмыстары электронды форматқа көшіп, көлеңкеден шығарылды. Бірақ, көрсетілген мәлімдемеден соң картаны пайдаланудан бас тартып, қолма-қол төлемді талап ету пайда бола бастады. Осының кесірінен заманауи төлем жүйесіне деген сенім жоғалып, қаржы операцияларының басым бөлігі көлеңкелі жүргізілуі қаупін тудырады.

Осы мәселелерді ескере отырып, «Ақ жол» партиясы Сізден:

1) Вице-министр Б.Шолпанқұловтың төлем карталар бойынша белгілі бір операция түрлеріне салық салуды енгізу туралы мәлімдемесін растау немесе жоққа шығаруыңызды,

2) Егер мәлімдеме ведомстваның жоспарына сай келген жағдайда, Президент тапсырмасына сай шағын бизнесті салықтан босату мерзімінің аяқталуына дейін оны жүзеге асыру тәсілдерін қайта қарауға немесе бас тартуыңызды сұрайды.

Құрметпен, «Ақ жол» партиясының депутаттары

«АҚ ЖОЛ» ХАЛЫҚТЫ ҚОРҒАП, САЛЫҚТЫ ЖЕҢДІ

ҮКІМЕТ ХАЛЫҚТЫҢ НАНЫНА ЖАРМАСПАЙТЫН БОЛДЫ

Біздің үкіметтің басы ауырса, кінәні халықтан іздейтіні бесенеден белгілі! Бұл жолы өз күнін өзі көріп жүрген бұқара халықтың таңнан түнге дейін талмай істеп, тауып жүрген нанына жармасты...

Қаржы қиындығын қарапайым халықтың есебінен шешіп ала қойғысы келген Қаржы министрлігі Каспиголд картасындағы аударымдарға салық салатын боп, 2020 жылдың қаңтарынан қамбасын ашып, дайын отырған. Өйткені, қазір халықтың басым бөлігі күнделікті тұрмыста Каспиголд картасын пайдаланады. Бұл картаңыз қалтаңызда болса, кафеден ас ішсеңіз де, дүкеннен киім кисеңіз де, тіпті, көшеден такси мінсеңіз де, ақшаның қажеті жоқ. Өзіміз кейде, апталап ақша ұстамай жүре беретін болғанбыз, «Каспиголд» аман болсын деп...

Ал енді біздің үкіметтің «керемет экономикалық шешімінің» арқасында, жаңа жылдан бастап, сен ас ішсең де, салық төлейтін, киім кисең де, салық төлейтін, көшеде жүрсең де салық төлейтін едің...

Үкімет көзді тарс жұмып алып, жайлы кабинеттерден шықпай-ақ, тұяғын қимылдатпай-ақ, тек саусағын қимылдатып, миллиардтарды санап алып отыра берер еді....

Үкіметтің «Барбаросса жоспарын» тағы да «Ақ жол» партиясы бұзды!.. Атқа мініп, аттан салған «Ақ жол» партиясы төрағасы, Мәжіліс депутаты Азат Перуашев Үкімет басшысының бірінші орынбасары-Қаржы министрі Әлихан Смайловқа депутаттық сауал жасады.

Өз еңбектерімен күнін көріп жүрген қарапайым халықтың онлайн-төлем жүйесіне салық салудың дұрыс еместігін айтқан Азат Тұрлыбекұлы үкіметке халықтың тиынын санағанша, миллиондаған пара мен офшорлардағы миллиардтаған қаржыны іздеу керек деп мәлімдеді.

Қарапайым халықтың қақын қорғаған «Ақжолдықтардың» айқайы Үкіметтің есін жиғызды.

Бүгін Премьер-министрдің бірінші орынбасары – қаржы министрі Әлихан Смайылов қолма-қол ақшасыз аударымдарына қатысты салық салынбайтынын, халыққа уайымдауға негіз жоқ екенін мәлімдеді.

Қаржы министрлігінің онлайн аударымдарға салық салу шешімі қабылданып кеткенде, қарапайым халық жылына миллиардтаған қаржысынан, әр адам мыңдаған теңгесінен айрылар еді... Өзі зорға тауып, отбасына жеткізе алмай жүрген нанының бір шетін үкімет жұлып жер еді...

«Ақ жол» партиясы халықты орынсыз салықтан қорғап қалып, Үкіметпен тартыста жеңіске жетті!

Бұл – халықтың жеңісі!

Қазыбек ИСА

СӨЗІМДІ МЕНІҢ СҰРАСАҢ, тұманың тұнық суынан...

(Ұстаздың сөз өрнегі)

Биылғы жылғы жазда Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген ғылым қайраткері, Шоқан Уәлиханов атындағы сыйлықтың иегері, «Құрмет белгісі», «Парасат» және І дәрежелі «Барыс» ордендерінің иегері, есімі Қазақ ССР-інің «Құрметті Алтын кітабына» жазылған қазақ тілтанымының бірегей тұлғасы Рабиға Сәтіғалиқызы Сыздық 95 жасқа толды. Қарым-қабілеті қайран қалдыратын ғалым-ұстаздың тіл тарихының шежіресі мен бүгінгі ағымдағы тілді сабақтастыра қараған, сөздерді сөйлете отырып, сөз құдіретін танытқан, сөз мәдениетін саралаған еңбектері соншалықты ауқымды.

«Қайсыбір еңбегімді, кітап болсын, мақала болсын, жазуға кірісе бастағанымда, санама тоғытылып келген ойға қаламым ілесе алмай қалады, сол сәтте қолымды періштелер жебеп отырғандай болып, бар ойым қағаз бетіне түйдек-түйдегімен төгіле жөнеледі», – дейді Ұстаз.

Бұдан отыз бес жыл бұрын зиялы қауым бас қосқан, тіл тағдырына арналған алқалы жиында атақты Ғабит Мүсірепов мінбер биігінен «Сөз мәдениетіне келгенде Рабиға қарындастан бұрын сөз бастау қиын» деген еді.

Тағы бір жиында белгілі педагог Халима Бекмахановнаның «Рабиға – туабітті лингвист» деген бағасы есте қалды.

Ұстаздың ғажайып, өнегелі өмірінің жетпіс жылдан астам уақыты қазірге дейін де қазақ мәдениетінің, қазақ сөзінің рухын көтеруге арналып келеді. Ұстазды қалың әлеумет ең алдымен терең тілші-ғалым деп таниды. Әр маман Ұстаз еңбектерінен тілдің тарихы, сөздің төркіні мен түптамыры, сөздің санқилы мағыналық астары, сөзді жазу мен айтудың нормасы, тіпті фонетика мен фонология тәрізді әр саладан ізденіске сүйеніш боларлық тіректі таба алады. Ұстаз еңбектері сан салалы: өйткені 500-ден астам еңбегін қатарластыра қойып, қай-қайсысына да үңілсеңіз де, Ұстаз Тіл жайын ұлттың тарихымен және шежіресімен, әдебиетпен және көсемсөзбен, мәдениетпен және әлеуметпен әрдайым ұштастыра зерделейді. Академиктің іргелі монографияларын айтпағанның өзінде, сол бес жүзден асатын еңбектерінің көп бөлігін мақалалар құрайды. Әр мақаланың мазмұны ана тіліне сүйсінуге, ана тілінің қазынасын қастерлеу мен қадірлеуге қарай жетелейді.

Кең салалы еңбектерінің қатарындағы ғылыми-көпшілік мақалалардың мазмұнында Ұстаз тарапынан қоғам үшін де, тіл үшін де бірнеше мәселе алғаш рет зерделенген және осылар төңірегінде сөз қозғауға талпыныс жасап көрелік.

Біріншіден, қазіргі кезеңде тілдің ұлттық болмысты сақтаудағы, ұлтты ұйыстырушы қызметі саясаттың да, ғылымның да, әлеуметтік пікірдің де негізгі өзегіне айналды. Рухани жаңғыруға бет бұрған бағыт барлық ұлт өкілдеріне айрықша қуат беріп отыр. Бүгінгі күн мен болашаққа деген оптимистік сезім қалыптастыратын маңызды іс-шаралар жүзеге асырылуда. Соның бір белгісіндей биылғы жаздан бастап Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасымен Абай шығармаларын насихаттаудың жаңа бір үрдісі басталып кетті. Осы істің алғашқы үндеусөзін Ұстаз еңбектерінен табатынымызды мақтанышпен айта аламыз.

1992 жылғы бір мақаласында көркем әдебиетке қатысты ойларын түйіндей келе Ұстаз «көркем сөз үлгілерін қазақ тілі үшін жүргізіп келе жатқан күресіміздің бір қанатына айналдыруымыз керек. ... қазақ тілі мемлекеттік тіл дәрежесінде көрінуі үшін шаруалар біртіндеп жүзеге асып келеді. Қазақ тілінде білім беруді қамтамасыз етуді қолға алдық. Іс қағаздарын қазақ тілінде жүргізуге қам-қарекет жасап жатырмыз. Бірақ осылайша қызмет өрісі кеңейіп келе жатқан тіліміздің сапасы, табиғи сипаты, әсемдігі қандай? Бұрынғы тілдің байлығы мен көркемдігін күшейтіп отырмыз ба әлде жоғалтып бара жатырмыз ба?

Осылардың баршасы орындалған күннің өзінде қазақ тілінің тек қатынас құралы болып, өзінің қалыптасқан әсемдігінен, көркемдік қазынасынан, табиғат берген үнді сазынан айырылмасын деп ойлайық. Алайда тілдің ұлттық танымға сай қызметі шамалы болып бара жатыр. Сондықтан Махамбет, Дулат, Абай сияқты поэзия алыптарының мұраларын көпшілік қауымға тек кітаптар арқылы емес, баспасөз беттері мен теледидар үндері, әртүрлі конкурстар жариялау арқылы да таныстыра түсу керек» деп ұсыныс жасаған екен.

Екіншіден, Ұстаздың мақалаларында, «сөз мәдениетіне қатысты жанайқайы» бар. Бұл жанайқайының бір «айқайы» негізіненшаршы топ алдындағы сөйлеу мәдениетіне қатысты. Сонау 80-інші жылдардың өзінде-ақ ғалым көпшілік алдында ауызша сөйлеудің жай-күйі мен сынсипаты қандай дегенді зерделеп, «Әдеби тілдің ауызша түрі дегеніміз не?» деген сауалға жауап іздеді және бұл саланың бағдарламасын жасап берді. Әсіресе қазіргі заманғы ауызша әдеби сөйлеудің саяси, әлеуметтік, академиялық, радио мен теледидарға, сұқбаттасуға арналған түрлерінің және осы түрлердің мақсаттарына қарай қазақ сөзінің және сөз сазының қалайша топтасатындығы мен түрленетіндігінің сан үлгісін көрсетіп, бұдан жарты ғасыр бұрын дәлелдеген ұстаз пікірі ұлт тілінің өміршеңдігін сақтап қалудағы және қастерлеудегі, тілді насихаттаудағы бүгінгі шараларға тірек боларлық, ғылыми жағынан да, практикалық жағынан да аса өзекті.

Үшіншіден, Ұстаздың іргелі еңбектері де, бір шоғыр ғылыми-көпшілік мақалалары да қазақ көркем сөзі мен тіл арасындағы бейне бір көпір іспеттес.

Ұстаздың ғылыми танымының бір саласы көркем әдеби шығармалардағы қазақ сөзінің өрнегі мен сазын ұлттық болмыс, ұлтты ұйыстырушы құрал ретінде зерделеуге бағытталған.

Жалпы, көркем әдебиеттегі тіл өрнегін іздеуге Ұстаз жиі барған. «Жазушының тілі, стилі» дегеннен гөрі «тіл өрнегі» деген оралымды қолданып, сонау ауыз әдебиетінен бастап қазірге дейінгі ақын-жазушылардың, кейінірек айтыс өнерінің табиғатына қалам тартқан Ұстаз көркем сөздің бар қасиетіне сусындаудың қажеттігін насихаттау арқылы қазақ сөзінің рухын көтеруді мүдде тұтады.

Заңғар жазушы Мұқтар Әуезовтің «Әдебиет – тілмен әдебиет» деген сөзін тірек ете отырып, Ұстаз әдебиетті тілдің азығы деп танып, көркем әдебиет тілінде барлық тілдерге ортақ универсалийлер бар екендігін, алайда қазақ көркем әдебиет тілінің айырым-белгілерінің айрықшалығын баса айтады. Әрине, ғалымның Абай шығармаларының тілі туралы еңбектерінің орны бөлек. А.Байтұрсынұлы мен Х.Досмұхамедұлының, Қ.Жұбановтың тілге, ғылымға қатысты пікірлерін қорытуы өзгеше биікте. Сонымен қатар ақын-жыраулар поэзиясын, Дулат пен Махамбет жырларын, М.Әуезов пен Ғ.Мүсіреповтің, Ә.Кекілбаев пен С.Бегалиннің, О.Бөкеев пен С.Бердіқұловтың, К.Сегізбаев пен М.Қабанбаевтың тілі мен стилін түйсініп, сүйсіне зерделейді. Ғалым барлық пікірінде Дулаттың «Жырымды менің сұрасаң, Сары алтынның буынан, Сөзімді менің сұрасаң, Тұманың тұнық суынан»; Махамбеттің «Еменнің түбі – сары бал», Абайдың «тілге жеңіл, жүрекке жылы», Ғ.Мүсіреповтің «көркем әдебиет деген ең әуелі жанды сөз, тек қана сырты емес, ішкі сөз» тәрізді ойларын өз еңбектерінде сан мәрте қайталайды. Ғалым осылайша ұстанған позицияның екі ұшы бар деген ойдамыз. Біріншіден, сөз жоқ, көркем әдебиет – тілдің азығы; демек, қазақ жазушысы табиғатты, кейіпкерді, оқиғаны суреттегенде, мазмұн мен түрді, жанр мен тілді үйлесімді етуде, ғалымның пікірінше, қазақ сөзінің бар байлығын сарқа пайдаланады; қазақтың дүние танудағы образ-теңеулер, ұқсатулар арсеналының түрленуін көрсетеді. Мәселен, Ұстаздың мақалаларында көркем сөз шеберлерінің туындыларында кескекті ер, қом сулар, бұлан, бұлу, еңсеу, қалықпан, сой (Махамбет), Сөз – жібек жіп, жыр – кесте, айшығы айқын көрінбес, өрнексіз қылып баттаса; Қарасаңшы бір мезгіл, Қолдарыңа айна алып (Дулат); жошын, сөдеген (Әуезов); қырымпозданып, қарындарын алдына өңгеріп, екі тізесінің алдына өңгеріп отырған (жағымсыз кейіпкер – Ғ.Мүсірепов); уыз езу бошалаң, ойға батып, бүк түскен адырлар, көбік түкірген көл, тәкаппар тас, ойшыл орман, ән салады шағылдар, момақан тыныштық, Бұқтырманың менмен мінезі, озаңдау, қоймірет, алғұлымдау (О.Бөкеев); веложарыстың ақперені, желтабан арғымақтар, велосипедшілер құйысқан тістесті, бұйда бойы алда келу, кейқуат әзіл, қаланың сақина жолы керсамал қонақ үй, желтең әзіл, шамдағай қимыл (С.Бердіқұлов) тәріздідерді талдау бар. Талдаулар тек қаламгерлердің сөз өрнегін (слог писателя) таратып қана қоймайды, бұл арада туабітті тілші-ғалымның өз мақсаты (ішкі «интересі») бар, ол –тасаға қарай ығыстырылып кеткен қазақ сөзінің бір легін, қазақ сөзінің қаншалықты астарлы орамдылығын пікірлеріне арқау ете отырып, тілдің өміршеңдігін дәлелдеу.

Ғалым сөзі дәл бүгінгі таңда тіпті өзекті. Шетелдік ғалымдардың пікірінше, ауызша әдеби тілге қарағанда жазба тілдің айрықша басымдығынан ба, жоғары технологияның ақпарат көзі болуынан ба, көркем шығарманы оқудың бәсеңдеуінен бе, әйтпесе басқа да себептері бар болар, қалай болғанда да көптеген тілдерде баяндау тәсілдері тым қарапайымданған, айтатын ойды жеткізетін сөз мазмұны мен көлемі жағынан шектеле түскен.

Төртіншіден, ғалымның өз сөз қолдануы мен сөз таңдауы да – ана тілін ұлт қазынасы деп санаған өзіндік сөз өрнегінің айқын көрінісі.

Ғылымда «жеке стиль» деген термин жиі айтылғанымен, алайда бұл аталым ғылым тіліне қатысты сирек қолданылып келеді. Ал ғылымдағы жеке стильдің жарқын үлгілері ғалым еңбектерінен, әсіресе көпшілік қауымға арналған мақалаларынан айқын байқалады. Ұстаздың өз баяндауы – жоғары интеллектінің, лингвистикалық ойлаудың генетикасының ғажап көрінісі. Қандайда бір ғылыми идеяны ұсынғанда, тыңдаушы аудиторияны иландыруда, тақырыпқа өзек болған мәселеге ойландыруда, қалыпқа түскен көзқарасын өзгертуде, сөзге ұйытуда азаматтық позициясы өте жоғары.

Ғылым тіліндегі өз жеке стилін қалыптастырған ғалымның еңбектері құрылым жағынан өзгешелеу. Ұстаз, әдетте, қайсыбір тақырыпты талдауды алдымен, адресатқа риторикалық сұрақ қоюдан бастайды. «Дулатты танып болдық па? Шаршы топ алдындағы сөйлеу мәдениетіміз қандай?» типтес айрықша әсерлі, оқушысын елең еткізетін, оның материалды оқуына деген ықыласын арттыратын тақырып атаулары немесе баяндау легінде кездесетін осындай үлгілер арқылы ғалым сөз болатын мәселенің маңыздылығы мен өзектілігін және бұларға өзінің жауап бере алатындығын бекітеді. Ал «Махамбеттің әр сөзін түсініп оқысақ; Әдебиет – тілмен әдебиет» тәрізді тақырыптар беруі де ғалымның өз ғылыми сөз өрнегін қалыптастыру тенденциясының болғандығының және қалыптастырғандығының дәлелі бола алады.

Ғалымның тіл қолданысы, әсіресе баяндауы қарапайым, алайда сөз таңдауы, сөзді үйлестіруі, сөздіүндестіруі өрілген қамшыдай жымдасып жатады, оқушысын іштей риза етеді. Түсінікті, жеңіл мәтіннің өзінде әсер ету, ықпал жасап сендіру үшін пайдаланылған параллель конструкциялардың өзара мағыналас сөздердің сан үлгісі – ғалым еңбектерінің өзіндік қолтаңбасының бір белгісі.

Қазақ тілінің қоғамның әр саласындағы қызметінің арта түскен орны мен рөлі тілді мақсатты қолданудың даралаудың да қажеттілігін айқындап отыр. Осыған байланысты «саяси дискурс, діни дискурс, ғылыми дискурс» деген аталымдар да таныс бола бастады. Аталғандардың қай-қайсысында да, оның ішінде ғылыми дискурста да жазбаша немесе ауызша баяндаушының өз сөзіне деген азаматтық жауапкершілігі, талданатын мәселеге биік адамгершілік көзқарасы, әрбір сөздің ой салуы және алға жетелеуі, жағдаятқа қарай баяндаудың формасын дәл анықтауы, сөз мағынасының айтылатын ойға дәл түсетіндей болуы маңызды болып саналады, сонда ғана бір-бірінен айырмаланатын дискурс түрлері қалыптасады. Дегенмен ғалым зерттеулерінде қазіргі ағымдағы тіл жағдайына қатысты бір шоғыр, өзгеше маңызды мәселе бар. Ұстаз алдымен өзінің жарты ғасырдан астам ғылыми-шығармашылық ғұмырын сөз мәдениетіне, оның ішінде емле нормаларына арнағаны мәлім. Бұл реттегі назар аудартпағымыз – қазірге дейін қолданыста болып келе жатқан, Ұстаздың өзі жасаған емле ережелерінің күллі қазақтілді қауымның жоғары сауаттылығын қалыптастыруға қосқан елеулі үлесі ғана. Академик соңғы жылдары қазақ әліпбиінің өзгеруі, жаңартылуы тиіс емле ережелерінің жайын да қалт жібермей қадағалап, өзінің нақты ұсыныстарын көпшілік талқысына ұсынып келеді және осы ұсыныстар жаңа әліпби үшін де, емле нормаларының жаңа нұсқасы үшін де бағыт-бағдар болып отыр.

Туған тілдің табиғатын жантәнімен сезінетін, туған тілдің жыршысы болып келе жатқан, қоғамның ғылыми, мәдени-рухани ортасында Бәйтеректей орны бар Ұстазға халықтың құрметі мен ықыласы, сүйіспеншілігі мен ілтипаты ерекше. Сондықтан қалың жұртшылық қазақтың біртуар ғалым қызына бекем денсаулық пен амандық тілеп, ұлттың мәдениеті мен тіліне қатысты ойларын әрдайым күтіп жүреді.

А.АЛДАШЕВА,
филология ғылымдарының докторы, профессор

ИСЛАМ ӘБІШЕВТІҢ 12 ЕРЛІГІ

Тақырыпты оқыған кейбір көзі ашық болғанмен, көкірегі күдікшіл кердің көңілінде («кер», «ман» – сақ дәуірінен жеткен, «адам» деген мағына беретін сөздер, мысалы, суреткер, қаһарман) бірден «түу, мына кісі өмір бойы басшы болып істеген, демек, жемқор болмауы мүмкін емес жерлесін «қайтсем ақтаймын?» деген оймен ежелгі грек аңызындағы елге еткен 12 ерлігі үшін Зевс бастаған көп құдайдың өздерінің шешімімен солардың қатарына қосылып, Олимп тауынан орын тепкен Гераклге теңестіріпті ғой! Геракл қайда, Әбішев қайда? Сірә, кешегі төраға жазадан құтылып кету үшін ақшаны аямай беріп жатыр екен ғой» деген ой туую сөзсіз. Оны өзімізге де талай адам айтып жүр. Біріншіден, кейіпкеріміз сүттен – ақ, судан – таза, періштеден – пәк (белый и пушистый) еді демейміз, бірақ, дәл осы істе жазықсыз күйіп бара жатқан сыйлас жанға қол ұшын беру адамдық міндетіміз деп есептейміз. Ақша туралы сөз қозғау ойымызға де келген жоқ, теңгені төпеп төгіп жатқан Әбішев те жоқ. Жалпы, кінәлі адам ғана істі өз пайдасына бұру үшін шашпаушы ма еді ақшаны?.. Екіншіден, 2003 жылдан бері шамамыздың жеткенінше тек шындықты жазуға тырысып келеміз. Төменнен де тек тыржалаңаш дәлел мен дәйекті табасыз (голые факты и аргументы). Сөзге тоқтаған ұлттың ұрпағымыз ғой, он минут уақытыңыздың кеткеніне өкінбейсіз, оған кепілдік береміз...

Бісміллә деп, Исекеңнің **бірінші ерлігі** – 30 жасында кеңес тарихында тұңғыш рет кеншар директорлығына деген сайлауда жеңіп шыққаны ғана емес, сөзінде тұрып, артта қалған шаруашылықты озаттар қатарына қосқаны!

Екінші ерлігі деп **2000-2002** жылдары Ордабасы ауданын басқарған кезде халықтың жағдайын жеңілдету жолында «несиелік серіктестік» секілді жаңалықтар енгізгені, сол заманда «дәуірі жүріп тұрған» әр «камазистке» бір кембағал отбасыны жетекке алуды жүктегені секілді (*1981-2003 ж.ж. Малайзия премьер-министрі Мохатхир Мохаммад та байлыққа да, билікке де, ұлттық басымдыққа да ие – ел тұрғындарының 50% – қытайлар, 35% – малайлар, 15%% – үндістер еді – болып отырған* ***«қытайдың әрқайсысы компания ашқанда бір малайды тең құрылтайшы етіп алуға міндетті»*** *деген жарлық шығарып, халқының қолын тез арада теңдікке жеткізген болатын…*) қиыннан қиыстырған еңбегі үшін «оған дейін де, одан кейін де ауданымызды Әбішевтей әкім басқарған жоқ» деген бейресми үздік атағы еншілеген айтар едік. «Көптің аузы – дуалы», көпшіліктің бұл бағасымен келіспейтініңіз өз ауданыңыздың тарихында сондай жақсы атты кімге берер едіңіз, сондай атқа лайық әкім болып па еді, бір минут ойланып көріңіз.

Үшінші ерлік деп, 2008 жылы көктемде Келестегі біраз ауылды тасқын су алғанда қолдағы бар ақшамен, аз ақшамен, сырттан көмек-жәрдемсіз, құрылыс заттарын 150-200 км жерден таси отырып, күні-түні дерлік құрылыстың басында болып, жұмыс барысын қатаң қадағалап, кез-келген мәселені сөзбұйдаға салмай, табан астында шешіп отырғандықтан ешқандай дау-дамайсыз екі-үш айда бітіргенін айтсақ жарасар.

Төртінші ерлік деп, 2009 жылы Арыстағы арсеналда алғашқы рет ірі жарылыс болғанда, өрт сөндірушілерге, әскери мамандарға үлгі көрсетіп, ***жарылып жатқан ең үлкен қойманың үстіне басын бәйгеге тігіп өзі шыққанын***, соның арқасында құтқару ісінің жедел де ұтымды ұйымдастырылғанын еске алсақ жөн болар.

Бесінші ерліктің атын «Өскемені қазақыландыру», қазақыландыра отырып, ісінің әділдігінің арқасында әлі күнге қалың ормандай ұйысып отырған орыстың мойындатуын атаған дұрыс сияқты. Екі жарым жылдай ғана уақытта «қаланың құрметті азаматы» атағын алуы. Ең маңыздысы – Астанаға ауысып бара жатқан әкімді шығарып салуға, біріннен бірі бүгінгі заманның «ұзын құлағы» арқылы хабарласып, ***әуежайға мыңдаған қарапайым (көбі орыс) халықтың келуі.*** Бұл құрметке жететін орден, медаль бар болса, атын атауыңызды өтінеміз...

Алтыншы ерлігі деп, 2012 жылы Су ресурстары комитетін басқаруға келген соң, су қоймаларын, арықтарды, арналарды (каналдарды) жөндеуге деп, бірнеше жылға жоспарланған қаржының 2012 жылы күзге дейін 300 млрд.теңгесін үнемдегенін айту міндет. Қызмет құлағын ұстаған әріптестері ***«бұл бағдарлама сен келгенге дейін қабылданған, сен оған жауап бермейсің»*** деп, бір ғана жобадан **2 млрд. теңге** «ауыз бастырыққа» ұсынғанда алмауды «ерлік емес» десеңіз өзіңіз білесіз. Бір кездері ҚР Президенті Н.Назарбаевтың «мемлекеттің қаржысын түгендеу маған ғана керек пе?!» дегені бар болатын. Іс жүзінде басқа қай министр, қай әкімнің үнемдеген мысалын кім айтып бере алады?..

Жетінші ерлігі – ҚР Су комитеті өзінің бұрынғы төрағасы И.Әбішев «300 млрд. теңге үнемдегені үшін» 2013-2104 ж.ж. 9 ай жұмыссыз жүрген кезінде суармалы жердің жарамсыз болып қалған 60 (алпыс) мың гектарын қайта қалпына келтіру үшін 1,533 трлн.теңгенің бағдарламасын жасайды. Үкімет оны бекітеді! 2014 жылы сәуірде қызметіне Н.Назарбаевтың тікелей араласуымен қайта оралған И.Әбішев комитеті бар, республикалық, облыстық, аудандық су шаруашылық мекемелері бар, қызметкерлерімен, өзі сияқты мемлекетшіл азаматтармен бірге алты ай бойы, күндіз отырмай, түнде ұйықтамай, бел шешіп жатпай жұмыс істеп, 610 (алты жүз он) мың гектар жерді **580 млрд.теңгеге** қалпына келтіруге болатынын есептеп шығарады! Өз еріктерімен! Ешқандай үкіметтің тапсырмасыз! Үнем – 963 млрд.теңге!

Жетінші ерлігі, тарихи ерлігі – есеп-қисабының дұрыс екенін **Үкіметпен** екі жыл айтысып жүріп (бюджетті үнемдеймін деп Үкіметпен айтысу – шынында да, қызық қой, ә?..), ақыры дәлелдеп шығады. Оған Президент: ***«Б.Сағынтаевқа, А.Мамытбековке. И.Абишевтің ұсыныстары бұрынғы бағдарламадан ұтымды. Қарап, үкіметте шешім қабылдау үшін. Н.Назарбаев*. 19 қараша 2014** ж» деген бұрыштама қояды.

Бұны «тарихи ерлік» демеске лаж жоқ. Себебі, «300 млрд. теңге үнемінен» кейін 1 трлн. теңге үшін «алдында не күтіп тұрғанын» Әбішев анық көрді. Көріп тұрып, күш тең емес екенін біле тұрып, саналы түрде барды. Соның бәрін біліп тұрған, 2019 жылдың сәуірінде зейнетке шығуға дайындалып жүрген адам пара алуға оқталады деу ешқандай қисынға сыймайды ғой! Бұндай көзсіз ерліктің шынайы бағасын біз бере алмаймыз, келер ұрпақ береді...

Сегізінші ерлігі – 1 трлн. теңгенің бюджеттің шығыс бөлігінен шығып қалғанына «іші күйіп, жанып, өртеніп, күл болып кеткен», оны басамын деп «мұз шайнап, қар асаған», сонда да «күйігін баса алмаған» сүйікті үкіметіміздің қолынан бар келгені – ***1533 млрд. теңге табылған бюджеттен 580 млрд.теңге таба алмай қалыпты***, сөйтіп, «қаржыны өзің табасың» деу болыпты. Өз өкіметі өзекке тепкен адам не істейді – халықаралық қаржы көздеріне барады-дағы. Олар, әрине, беруге дайын, тек кепілдік керек. Ислам Әбішевтің командасы оны да табады...

Тоғызыншы ерлігі, басты ерлігі – 2013-2014 жылдары 9 ай жұмыссыз жүргенінде үйдегі әйел-бала-шағасының «Құдай-ау, бюджеттің ақшасын үнемдеймін деп неңіз бар, сонда алған алғысыңыз мынау, егер қызметіңізге қайтып бара қалсаңыз, тағы да «экономдаймын» деп жүрмейсіз бе?..» деген сұрағына «Әрине, экономдаймын!» деген бір-ақ ауыз жауабы. Ол ол ма, оның биылғы сотта «судья мырза, мен осындай мүмкіндік тағы алдымнан шығар болса, тағы да бұрынғы істеген ісімді істеймін, ал, сіз не істейсіз – ақтайсыз ба, соттайсыз ба, өзіңіз білесіз, өзіңіз істеуге тиістіні істей беріңіз!» деп қасқайып қарап тұрып жауап бергені. Сертінде тұрғандығы! Мәшһүр Жүсіп атамыз «қазақтықтың бірінші белгісі – сөзде тұрмақтық» деп бағалаған. Яғни, адамдықтың белгісі деген сөз. Алдыңғы тоғыз ерліктің бәрі осы болмыстың – сертке беріктіктің – арқасында мүмкін болып отыр.

Ислам Әбішевтің сөзіне біз сенеміз. Сенбеске лажымыз жоқ, себебі ол ол сөзі мен ісі бірден шығатын адам екенін әбден дәлелдеген азамат. Және оны жария етпей, ешкімге міндет етпей жүріп жасаған азамат. Біз былтыр ***«Сайрагүлдің аман қалғаны өзіне жақсы, құрбан болғаны қазаққа жақсы»*** деп мақала жазған едік. Алла сақтасын, Исекең қытай өкіметі сыртынан өлім жазасына кесіп қойған Сайрагүл емес, сонда да болса азаматымыз аман болсын! Ол онсыз да денсаулығын, өмірінің тоғыз айын құрбан етіп отырған адам. «Ең жаман нәрсенің де бір қайыры, жақсылығы бар» дейді қазақ. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл ұлттық бюро қызметкерлеріне «рахмет!» Олар осы істі «тікпегенде» ешкім Ислам Әбішевтің мұндай ерлігін білмей де қалар еді. Ел болған соң ерлерді тудырмай тұрмайды. Тек олардың аты-жөнін біз біле бермейміз. Себебі, ондай адамдардың бәріне ортақ қасиет, олар жоғарыда айтылғандай, көкірек ұрмайды, ерлігін елге жаймайды, істеуге тиісті міндетім деп қана біледі. Исекеңнің екі қызметкері – республикалық «Қазсушар» мекемесінің басшысы Өмірбек Жампозов бен Алматы облыстық «Сушар» мекемесінің директоры Серік Мұхамадиев, «1 трлн. теңге үнемдеу» үшін Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл ұлттық бюро қызметкерлерінің жапқан жаласына, көрсеткен қорлығына шыдамай, алпыстан асқан шағында адал атына жазықсыз кір келтіріп жүргеннен, түрме азабын тартқаннан ажалды артық бағалаған жандар. Алла-Тағала марқұмдардың артының қайырын берсін!

Ислам Әбішев «аман болып, тірі жүрсем ол екі азаматтың атының ақталуына қол жеткізбей қоймаймын, ол менің азаматтық міндетім» деп отыр. Ал, сіз бен біздің, бәрімізідің міндетіміз – көрген қиыншылығын қара нардай қыңқ етпей көтеріп отырған бауырымыздың әділетсіздіктің құрбаны болып кетпеуіне қолымыздан келгенінше атсалысу болса керек...

Шуақ АЙБАЛТАУЛЫ

P.S. «Ислам Әбішевтің 12 ерлігі» деп едіңіз, сіздікі 10 болып қалды ғой?..» деген сұрақ тууы мүмкін. Бұл о баста солай жоспарланған жазба. Он екіге жеткізгіміз келсе, ол онша қиын шаруа емес еді. Бірақ, Ислам Әбішев осы сотта ақталып шығар болса – ал, оның ертелі-кеш бәрібір ақталатыны сөзсіз! – ерлігінің санын он екіден асырып жіберереріне біздің ешқандай күмәніміз жоқ. Мәселе сонда! Америка қалай Америка болып әлемге үстемдік құрып отыр? Онда әрбір талантты адамға өзін көрсетуге мемлекет барлық жағдайды жасап қойған. (Басқа ешқандай құпиясы жоқ). Әсіресе, ғалым, өнертапқыш, инженерлер мен менеджерлерге, яғни, басқарушыларға. Басқарушылық талант – таланттың ішіндегі ең құндысы. Бізде болса Мұхтар Жәкішев 10 жылдан бері қапаста отыр, енді Ислам Әбішевке сондай қауіп төніп тұр. «Ұлы» дейтін Сталиннің өзі жаны мұрнының ұшына келгенде түрмедегі қару-жарақ министрі Ванников секілді толып жатқан дара тұлғаның бәрін шығаруға мәжбүр болған (Рокоссовский мен Королев те бар олардың арасында). Ендеше, Жәкішевтей, Әбішевтей азаматтарды соттау емес, олардың талантын мүмкіндігінше өндіріске пайдаланып қалу керек...

P.P.S. Айтпақшы, Геракльдің өзінің де ерлігі он екімен бітпеген, бірақ, ол жайлы тағы бірде әңгіме етерміз...

Біз газетіміздің өткен санында сот залынан жазылған репортажда 6.11.2019 күні судья Қ.Мекемтасқа берілген қарсылықты қарауға келген судья А.Шаяхметованың өзіне қорғаушылар қарсылық білдіргені, судьяның қорғаушыларға «сіздер маған қарсылық білдіре алмайсыздар» деп, дау кешкі 19.30-ға дейін созылғанын, сосын судьяның ертең, яғни, 7.11.2019 күнге таңертеңгі сағат 10.00-дейін үзіліс жариялағаны, ол отырыс қысқа ғана болып, сот жұмысы 14.11.2019 күнге дейін үзіліс алғаны жайлы жазып едік. Енді сол, 7-қараша күнгі сот отырысында не болғанын сәл кеңірек баяндайық. Сот отырысына келген судья А.Шаяхметованың «Адвокат (судья «қорғаушы» деген сөзді қолданбай екен, сірә, тілі келмейтін болса керек...), М.Есқараев, не үшін судья Қ.Мекемтасқа қарсылық бердіңіз, соны айтып беріңізші» деген ұсынысына қорғаушы «біз кеше сізге де қарсылық білдіргенбіз, сіз емес, сот төрағасының өзі немесе өзге судья келуін талап еткенбіз, неге басқа судья келмеді» деген сұрағына судья «сот төрағасы Шайхисламов бос емес, басқа істі қарап жатыр, сондықтан бұл істі мен қараймын» деп, өзінің жауап беріңіз деген талабын тағы қайталады.

ҚОШ ЕНДІ, ҚОШ БОЛ, ТІКЕЛЕЙ БЕЙНЕРЕПОРТАЖ!

(НҰР-СҰЛТАН ҚАЛАСЫНЫҢ АУДАНАРАЛЫҚ МАМАНДАНДЫРЫЛҒАН ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТЫНДАҒЫ И.ӘБІШЕВТІҢ «ПАРА АЛУҒА ОҚТАЛҒАНЫ» ЖАЙЛЫ СОТ ПРОЦЕСІНЕН)

Қорғаушы М.Есқараев: «Құрметті сот, мен сіздің сұрағыңызға жауап бермеймін, себебі сіздің өзіңізге де қарсымын. Кеше осы жерде жарты күн дауластық – ҚР Қылмыстық-процессуалдық кодексінің «**Судьяға қарсылық білдіру**» туралы 87-бабына сәйкес біз сізге қарсылық білдіре аламыз ба, білдіре алмаймыз ба? Біз осы бапқа сүйеніп «білдіре аламыз» дедік, сіз оны мойындамадыңыз. «Қорғаушы судьяға қарсылық білдіре алмайды» деп занда нақты көрсетілмегеннен кейін, біз олай етуге хақымыз бар деп білеміз. Аталған кодекстің 87-бабын айтпағанның өзінде, оның «Кінәсіздік презумпциясы» туралы 19-бабының 3-бөлімінде былай деп жазылған: **«Қылмыстық және қылмыстық-процестік заңдарды қолдану кезінде туындаған күмәндар да күдіктінің, айыпталушының, сотталушының пайдасына шешілуге тиіс».** Ендеше сіз біздің өзіңізге қарсылық көрсете алатынымызды мойындаңыз, біздің судья Қ.Мекемтасқа берген қарсылығымызды басқа судья қарауын өтінеміз».

Қоғамдық қорғаушы Е.Әбішев: «Құрметті сот! Біз Шайхисламов болмаса болмайды деп отырған жоқпыз ғой! Біз сізге қарсылық білдіріп отырмыз. Басқа судья болса да мейлі. Әлде, бұл сотта Мекемтас екеуіңізден басқа судья жоқ па? Астанада жоқ па? Қазақстанда жоқ па? Біз де елміз ғой. Жоқ болса шетелден шақырайық. Төрағаның уақыты жоқ екен деп, біз сізге, екі ауыз сөз қазақша құрай алмайтын сотқа адамның тағдырын қидырып жібере алмаймыз. Біз төрағаның уақыты болғанын күтеміз, бізге бауырымыздың өмірі қымбат. Сізге жауап бермейміз. Сіздің қәзір бұл жерде отыруыңыздың өзі заңсыз. Соттағы істің бәрі заң шеңберінде болсын!»

Судья А.Шаяхметова: «Ералхан Әбішев, мен қазақша таза сөйлей алмағанмен, бірақ, сізді түсіне аламын». **Е.Әбішев:** «Сіздің не айтқаныңызды біз түсіне алар емеспіз! Бүкіл әлем көріп отырған сотқа қазақша сөйлей алмайтын судьяны кім жіберіп отыр?!..»

Судья қорғаушылардың бәрінің пікірін сұрап жатып, қоғамдық қорғаушы М.Әбішеваны атамады. **Е.Әбішев**: «Мәдина Әбішева қалып кетті!» **Судья**: «Кешіріңіз, көрмей қалыппын». **Е.Әбішев**: «Сіз неге отырысы басында сотқа қатысушыларды түгендемейсіз? Сотты қалай жүргізуді сізге енді мен үйретуім керек пе?..» (Ду күлкі).

Сотталушы И.Әбішев: «Менің негізгі қорғаушым Абзал Құспанға қысым көрсетіліп, оның үстінен де іс қозғалып жатыр. Менің тағдырым шешіліп жатқанда, оның осы жерде болмауы маған қатты батып отыр. Осыны ескеруіңізді сұраймын. Екіншіден, мен тағдырымды қазақ тілін жақсы білетін адам шешуін талап етемін. Сіздің қазақша сөйлей алмаймын деуіңіз бүкіл әлем алдында масқара, позор орысша айтсам. Сіз қазақтың сот жүйесін масқара етіп, абыройын нөл қылғанша, өз еркіңізбен кетіп қалыңыз».

Прокурор С.Сүлейменов: «Судьяға қарсылық көрсету тәртібі ҚР Қылмыстық-процессуалдық кодексте көзделмеген, сондықтан сот отырысын ары қарай жалғастыру керек деп санаймын».

Судья А.Шаяхметова: «ҚР Қылмыстық-процессуалдық кодекстің 87-бабына сәйкес қарсылық білдірудің нақты тізімі көзделген (Кімге сенеміз – прокурорға ма, судьяға ма?..) «Судья Қ.Мекемтасқа қарсылық білдіру негіздерін одан әрмен қараймыз. Қорғаушы М.Есқараев, не үшін судья Қ.Мекемтасқа қарсылық бергеніңізді айтыңыз».

Қорғаушы М.Есқараев: «Құрметті сот, онда сіздің үзіліс жариялауыңызды сұраймын. Өйткені, мен ҚР Жоғарғы сотының төрағасы Ж.Асановтың атына сіздің және судья Қ.Мекемтастың ісінің заңдылығына баға беруін және ҚР Қылмыстық-процессуалдық кодекстің 87-бабына сәйкес Сізге қарсылық білдіре аламыз ба, білдіре алмаймыз ба, соны анықтап түсіндіріп беруін сұрап арыз жазғанмын. Мен соны бүгін барып Жоғарғы сотқа тапсырамын. Егер Асанов мырза «қарсылық білдіре алмайсыздар» десе, мен содан кейін ғана сіздің сұрақтарыңызға жауап беретін боламын. Оған дейін үзіліс жариялауыңызды сұраймын».

Судья сотқа қатысушылардың пікірін сұрады. Бәрі М.Есқараевты қолдайтынын білдіріп жатты. **Қорғаушы С.Жүнісбаев** былай деді: «Кеше прокурор мырза сіздің өзіңізге қатысты мәселені шешіп алуды ұсынды, сол үшін ғана сіз үзіліс жарияладыңыз. Ал, прокурор кешегі пікірінен бүгін айнып қалыпты. Бір сотта бір мәселе бойынша оның екі қарама-қарсы пікір білдіріп отырғаны көп нәрсені аңғартса керек...»

...Судья А.Шаяхметова: «Адвокат Есқараев, Жоғарғы сотқа жазған шағымыңызды маған беріңізші!» – «Неге сізге беруім керек? Мен оны Асановқа беремін!» – «Мен апарып беремін». – «Мен өзім апарып беремін. Міне, тағы да заңды бұзып отырсыз». Жұрт шулап кетті...

Қорғаушы С.Жүнісбаев: «Құрметті сот, жаңа сіз менің сөзімді бөліп жібердіңіз... Мен қорғап отырған И.Әбішев осы істі сот төрағасы немесе одан жоғары тұрған соттың судьясы шешсе деген өтінішін білдіріп отыр, осыған тоқтайық, 87-бапты мыжғылай берудің керегі жоқ деп білемін».

Қоғамдық қорғаушы Е.Әбішев: «Құрметті сот! Менің сізді «құрметті» деуге де тілім бармай тұр... Сіз жұрттың сөзін бөле бересіз. Сіздің үстіңізден жазылған шағымды «маған беріңіз» дейсіз. Мен сіздің біліктілігіңізге күмәнмен қараймын. Сізге бұл жерде орын жоқ!»

Судья прокурордың пікірін сұрады. Прокурор С.Сүлейменов: «Судья мырза...» Е.Әбішев: «Мырза емес, ханым!» Прокурор: «Мырза». Әбішев: «Ханым! Әйел мен еркектің айырмасы бар ғой» – «Прокурор: «Мырза! Мен қалай атаймын, оны өзім білемін, маған үйретпеңіз!..» (Тегін кино деген осы емес пе нағыз?..)

Қоғамдық қорғаушы М.Адамов: «Прокурор мырза, сіз ҚР Бас прокуратурасының лауазымды қызметкерісіз, сондықтан, мен сіздің кәсіби маман екеніңізге ешқандай күмән келтірген жоқ едім, енді мені күмән келтіруге мәжбүрлеп отырсыз... Құрметті сот, сіз бұл жерде төрағалық ете алмайсыз, олай етуіңіз заңсыз, қалай түсінбейсіз? Сіз кеше де өзіңіздің қызметтік құзыретіңізді асыра пайдаланып, біздің құқығымызды таптап, ең ақыры жұмыс уақыты біткеніне де қарамай, бізді зорлап отырғызып, сот отырысын жалғастырмақ болдыңыз. Сіздің кешеден бергі іс-әрекетіңіздің бәрі – **это дискредитация судебной власти**!.. Біздің бұл жайлы ой-пікіріміз дұрыс па, бұрыс па, Жоғарғы сот шешіп берсін. Ол сіздікі дұрыс деп баға бермей, біз сізге жауап бермейміз. Оған дейін сіз бұл істі қарай алмайсыз. Түсінсеңізші! Позор болғанша, Ислам Әбішев дұрыс айтады, кетіп қала салу керек қой. Тым болмаса үзіліс жариялаңызшы, үзіліс!»

Содан кейін барып судья кеңесу бөлмесіне беттеді. М.Адамов: «Қанша уақытқа кетіп барасыз, айтып кетсеңізші!» Судья: «Қайтып келемін!»...

Шымылдық...

P.S. 14-қарашада сот отырысы жалғасты. Судья А.Шаяхметова келіп, судья Қ.Мекемтасқа қарсылық білдіру туралы сот отырысын жалғастырмақ болды. **Қорғаушы М.Есқараев**: «Жоғарғы сот төрағасының менің шағымыма жауабы келгенше үзіліс жариялауыңызды сұраймын». Судья сотқа қатысушылардың пікірін сұрады. **Қорғаушы А.Құспан**: «Біз қәзіргі таңда екі қарсылық білдіріп отырмыз, біреуі судья Қ.Мекемтасқа, екіншісі сіздің өзіңізге, сондықтан қайсысы жайлы сұрап отырсыз, анықтап берсеңіз». Судья А.Шаяхметова: «Судья Мекемтасқа қарсылық білдіру жайлы». А.Құспан: «Біз ол мәселені қарай алмаймыз, өйткені біз сіздің өзіңізге де қарсылық жариялап отырмыз ғой». Судья тағы да сотқа қатысушылардың пікірін сұрады. **Қорғаушы С.Жүнісбаев**: «Сіз өткенде өзіңіз сіздің төрағалық ету мәселеңізді шешіп алу үшін, Жоғарғы сот төрағасының М.Есқараевтың шағымына жауабын күтейік деп үзіліс жарияладыңыз. Жауап әлі келген жоқ. Сондықтан, қандай да бір қарсылық мәселесін қарау ерте деп білемін». Прокурор «жалғастырайық» деді. Судья кеңесу бөлмесіне кетті. Келгеннен кейін «судья Қ.Мекемтасқа қарсылық білдіруге негіз жоқ» деген қаулысын оқыды да, кетіп қалды.

Не болғанын түсінбей қалған соң, қорғаушы А.Құспаннан түсінік беруін өтіндік: «Судьяға қарсылық берілді дейік. Ол сот залынан кетуге мәжбүр. Басқа бір судья келіп, біздің не үшін бергенімізді сұрайды. Сол кезде біз өтінішімізді жазбаша түрде тапсырамыз және не үшін қарсылық білдіргеніміз жайлы түсіндіреміз, сұрақтарға жауап береміз, сөйтіп не үшін екенін дәлелдейміз. Сонда ғана «қарсылық жарияланды» деп саналады! Келген судья кеткен судьядан қарсылық не үшін берілгенін сұрауға хақысы жоқ, олай етсе екеуінің мүдделес екені білініп қалады! Ал, дәл қәзір судья Мекемтасқа не үшін қарсылық бергеніміздің себебі жайлы Шаяхметоваға ия ауызша, ия жазбаша бізден естіген жоқ, сонда қаулы шығару үшін кімнен естіді? **Есқараевтың қандай қарсылық бергенін Мекемтастың өзінен естіп алып, қаулы шығарып келіп тұр! Сөйтіп, екеуінің мүдделес екенін көрсетіп қойды. Мен мынадай деңгейде заң бұзушылықты көріп, не айтарымды білмей, сөз таппай отырмын**...»

Судья Қ.Мекемтас қайтып келген соң, прокурор С.Сүлейменов сотқа қатысушы журналистердің аудио және бейне жазуды қолдануына тыйым салуын өтінді. Қорғаушылар қанша жерден бұл өтініш негізсіз екенін дәлелдеп баққанмен, сотталушы И.Әбішев көріпкел екен, оның «құрметті сот, бұл өтінішті қабылдамауыңызды сұраймын, бірақ, қабылдап қоясыз-ау деп қорқамын» деген сөзі айнымай келді – сот тыйым салды. **Енді, халайық сізге, сот залынан тікелей бейнерепортаж көру жоқ. Прокурордың да, судьяның да көздеген мақсаты сол болса керек деген күдік туды көңілде**. Күдіктенуге хақымыз бар шығар...

Өмірзақ АҚЖІГІТ

Шардара – шаттық

Биыл Түркістан облысы Шардара ауданының ресми түрде құрылғанына 55 жыл, аудан орталығының Абай селосынан Шардара қаласына көшірілгеніне 50 жыл толады. Қазіргі таңда осынау айтулы даталарды лайықты атап өту үшін тиісті жұмыстар қолға алынып жатыр. Аудан әкімі Қайрат Жолдыбайдың бекітуімен ауданның 55 жылдығына орай 55 игілікті іс-шара жоспары жасалынып, ол шаралар жүзеге асуда.
Алдымен кейінге сәл шегініс жасап, аудан тарихынан қысқаша сыр шертіп өтсек. Сылаң қаққан Сырдың бойы мен Қызыр аралаған Қызылдың құмында орналасқан Шардара өңірі тарихы мен мәдениеті, өркениеті мен дамуы қатар ұштасқан киелі де шежірелі мекен саналады. Аудан орталығы – Шардара қаласының атауының өзі ғалымдардың пайымдауынша парсы тілінен аударғанда «төрт қақпа» деген ұғымды білдіреді екен. Яғни, ертеде бұл жер тоғыз жолдың торабы, керуен жолдарының түйіскен жері болған.

Шағалалы Шардараның жаңа тарихы Қызылқұм алқабын игеруден басталады. Өткен ғасырдың орта шенінде СОКП Орталық Комитеті мен КСРО Министрлер Кеңесі арнайы қаулы қабылдап, соның негізінде Шардара су қоймасының іргесі қалана бастады. Алып құрылысты «Главриссовхозстрой» бас басқармасының құрамынан құрылған «Шардара құрылыс» басқармасы жүргізді. Жаушықұм алқабына 1958 жылы алғашқы қада қаққан құрылысшылар тұрағы әуелі Сырдария поселкесі атанса, арада 10 жыл өткенде ауқымы ұлғайған елді мекенге қала мәртебесі беріліп, Шардара қаласы болып аталды. Қазақстанның оңтүстігінде мақта мен күріш өндірісін ұлғайтуға байланысты жасалған қадам құтты болып, кеше ғана бұйығып жатқан маң дала үйрек ұшып, шағала қонған айдын шалқарға айналды. Кешегі топырағына түрен түспеген Қызылқұм мен Жаушықұм арасындағы жазық дала құрыш білекті құрылысшылар мен алтын қолды диқандардың, таяғы құтты малшы қауымның ерен еңбектерінің арқасында көз тартатын ғажайып мекенге айналып шыға келді. Еліміздің түкпір-түкпірінен Бүкілодақтық екпінді құрылысқа келген, тілі басқа – тілегі бір, жүзі басқа жүрегі бір алуан түрлі ұлттар мен ұлыстардың өкілдері өздерінің қасиетті парыздарын абыроймен орындап шықты. Гүлденіп-көркейген Шардараның әрбір нысанында жанкешті еңбектерінің жарқын қолтаңбаларын қалдырды. Осылайша Қызылқұм алқабын игерудің арқасында сыйымдылығы 5,2 млрд. текше метр су қоймасы, қуаттылығы 100 мегаватт су электр стансасы, 60 мың гектардан астам суармалы, 1 млн. гектар жайылым жері бар Шардара ауданы өмірге келді.

«Еңбек ер атандырады» демекші, жарты ғасырлық тарихында Шардараның мақтанышына айналған тұлғалы азаматтардың қатары көптеп табылады. Атап айтар болсақ, Кеңес Одағының батырлары Сейітқасым Әширов пен Абылай Әлімбетов, Социалистік Еңбек Ері Қадырбек Маханов, Оңтүстіктен шыққан жалғыз Халық Қаһарманы Мәулен Қалмырзаев, күріш өсірудің майталмандары болған Сырбек Кәтттабеков, Нартай Сапаров, «Даңқ» орденінің толық иегері Перуза Өтемісова есімді аға буын өкілдері ауданның ғана емес республиканың мақтаныштары болды. Ауданның тұңғыш басшысы – аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болған Тілеуберген Тумышевтен бастап, әр жылдары ауданға басшылық жасаған Қауысбек Тұрысбеков, Әштар Жолдасов, Лесбек Бекжанов, Орынбай Рахманбердиев, Құлбек Қадырбаев, Өтеғұл Түгелбаев, Өстемір Тілегенов, Зәуірбек Салықбаев, Кенжехан Төлебаев, Байділдә Жылқышиев, Әуелхан Тұрғымбеков, Әлішер Есіркепов, Абдулла Ахметов, Серік Ибадуллаев, Марғұлан Марайым, Қамытбек Айтөреев, Арман Абдуллаев, Болатбек Қыстауов сынды Шардараның әлеуметтік-экономикалық өсіп-өркендеуіне өзіндік үлестерін қосқан азаматтарды жұртшылық әр уақытта да құрмет тұтады.

Аға буын ардагерлердің салып кеткен сара жолын бүгінгі ұрпақ лайықты жалғастырып келеді. Қазіргі таңда Шардара қаласы мен 10 ауылдық округтерінде 23 ұлттан құралған 80 мыңға жуық халық тату-тәтті тіршілік құруда.

Шардара туралы сөз қозғағанда аймақтың рухани-мәдени өміріне ерекше тоқталамыз. Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында атап өткендей, туған жерге, оның мәдениеті мен салт-дәстүрлеріне айрықша іңкәрлікпен атсалысу – шынайы патриотизмнің маңызды көріністерінің бірі. Бұл ретте шағалалы өңірдің атын облыс пен республика көлеміне танытып жүрген мәдениет және спорт саласының майталмандары аз емес. «Қара бауыр қасқалдақ» әнімен айдай әлемге танылған, марқұм Лесбек Аманов, кезінде мұхиттың арғы жағындағы Куба еліне гастрольдік сапармен барып, Шардараның атын асқақтатып қайтқан күміс көмей, жезтаңдай әнші Бейсембек Бибосыновтай өнерпаз ұлдарын аудан халқы мәңгі ұмытпайды. 2006 жылы өткен Шәмші әндерінің Халықаралық байқауының гран-при иегері Айнұр Керімбекова, Американың Голливуд қаласында өткен байқауда бес бірдей алтын медальді жеңіп алған бұлбұл дауысты Мөлдір Бақытжанқызы секілді ән әлемінің жарық жұлдыздарын шардаралықтар орынды мақтаныш санайды.

Шардарадан шығып, шартарапқа танылған таланттарымыз аз емес. Дарынды ақын, «Парасат» және «Құрмет» ордендерінің иегері, Халықаралық Алаш сыйлығының лауреаты, Халықаралық С.Есенин атындағы сыйлық – «Алтын Күз» орденінің Қазақстандағы тұңғыш иегері Қазыбек Иса таяуда ҚР Президенті жанындағы Ұлттық Кеңес мүшесі болып, ұлттық мүдделерді батыл көтеріп жүр.

Биыл өмірден ерте кеткен дарынды ақын, мәдениеттанушы, ойшыл Әмірхан Балқыбектің 50 жылдығы елімізбен бірге Шардарада да кеңінен аталып өтті.

Шардараның әдеби-мәдени өміріне өзіндік үлестерін қосып келе жатқан белгілі ақындар Бауыржан Қарабеков, Әлібек Шегебай, Нұрғали Ыбырайым, Сәбит Лаханов, Ұлмекен Лесбек, жыршы-термешілер Тәшман Шекеров, Әбдіғаппар Айдаров, Абылай Төлепов, Аманғали Ниязов, әнші-сазгерлер Нұрлан Адамбеков, Тұрлан Әшімов, Құрманғазы Ибрагимов, Мұрат Қоңырбаев, Асқар Мәуленов, Болдығыз Мырзағұлова, Фарида Батырқұлова, Эльмира Шонаева, Бақберген Омаров есімді өнер иелерін жерлестері құрмет тұтады.

Шардара су қоймасы мен Қызылдың құмы туризмді дамытуға өте қолайлы аймақ екені талас тудырмайтын ақиқат. Осынау бағытта қазіргі таңда біршама жұмыстар қолға алынып, жоспарлы түрде әрекеттер жасалынып жатқанын айтқымыз келеді. Шардара ауданында туризмді дамыту мақсатында, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 25 мамырдағы №292 қаулысымен Шардара су қоймасы жағалауындағы орман қоры санатындағы жалпы көлемі 255,3 гектар жер учаскесі елді мекен санатына ауыстырылды. Ендігі мақсат – осынау аумаққа инфрақұрылым жұмыстарын жүргізе отырып, инвестиция тарту болмақ. 2018 жылдың 26

қазанында Шардара ауданында «Сафари Шардара» халықаралық деңгейдегі фестиваль өтті.

Өңіріміздің туристік әлеуетін арттыру мақсатындағы «Сафари Шардара» халықаралық фестивалі Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында ұйымдастырылды. Қолына бүркіт қондырған саятшылар, түйешілер жарысы, автокөліктер мен теңіз бетіндегі желкенді қайықтар, академиялық есу түрі, жағажай волейболы мен футбол жарыстары, балық аулау сайыстары Шардара су қоймасының жағалауы мен Қызылқұм алқабында туризмді дамытуға мол мүмкіндік бар екенін дәлелдеп берді. Тұңғыш рет ұйымдастырылған бұл іс-шара қонақтарға өте жақсы көңіл-күй сыйлады деп айта аламыз. Моңғолиядан келген қандасымыз, бүгінде есімін әлем танып отырған бүркітші қыз Айшолпан Нұрғайыпқызы Шардараның керемет табиғатына тамсанумен болды.

Шардарада бұқара халықтың спортпен шұғылдануына барлық жағдай жасалынып отыр. Қазіргі уақытта Шардара ауданында 4 аудандық спорт мектебі, 1 облыстық спорт мектептері жұмыс істейді.

Аудан спортшылары биылғы жылы 150 облыстық, республикалық және халықаралық деңгейдегі сыртқы жарыстарға қатысып келді. Нәтижесінде 147 спортшы Түркістан облысының чемпиондары, 53 спортшы Қазақстан Республикасының чемпионы, 36 спортшы Азия чемпионы, 14 әлем чемпионы, 19 спортшы Халықаралық турнирлердің жеңімпазы атанды. Осы жарыстардың қорытындысымен 2019 жылы аудан спортшылары арасынан 10 «Спорт шебері», 59 спортшы «Спорт шеберлігіне үміткер» атағының иегерлері атанды. Осы орайда, даңқты спортшы Арман Қарсыбаев негізін қалаған армрестлинг спорты әлемдік аренада жоғары орынды иеленіп келе жатқанын мақтанышпен айтуға тиіспіз. Шардаралық қол күресшілердің арасынан бүгінгі таңға дейін 34 әлем чемпионы шыққан болса, кеше ғана Румыния мемлекетінде өткен әлем чемпионатынан тағы да 14 алтын медальды иеленіп, жалпы әлем чемпиондарының саны 48-ге жетіп отыр. Қазіргі танда Шардара спорты тек қол күресімен ғана емес, қазақ күресі, таэквондо, волейбол, желкенді қайық спорты арқылы да танылып жатқанын айтуымыз керек. Былтырғы жылдан бастап найза лақтыру, ядро лақтыру секілді олимпиадалық спорт түрлері де ашылып, алғашқы ел чемпиондары шығып үлгерді. Алдағы уақытта шағалалы өңірдің спорты Қазақстан бойынша алдыңғы орындардың біріне айналатын болады деп деп нық сеніммен айтуға болады.

мекені

Енді шағалалы өңірдің бүгінгі тыныс-тіршілігімен таныстырып өтсек. Аудан тізгінін биылғы жылдың 9 шілдесінде Қайрат Жолдыбай қолға алып, жұмыс жүргізіп келеді. Шардараның төл перзенті Қайрат Жолдыбайұлын әкімдік қызметке тағайындай отырып, Түркістан облысының әкімі Өмірзақ Шөкеев:

– Қайрат Жолдыбайұлын өздеріңіз жақсы білесіздер, іс-тәжірибесі жетерлік, еңбекқор азамат. Аудан экономикасын көтеруге бар күш-жігерін, блімін жұмсайды деп сенемін. Басты мақсат – Шардара қаласын аудан тұрғындары мен қонақтарына жайлы, қауіпсіз, таза, көрікті де әсем қалаға айналдыру үшін жұмыс істеу керек, – деген болатын.

Әкімдік қызметке тағайындалған Қайрат Жолдыбайұлы өзіне жүктелген сенім үдесінен шығу үшін бар күш-жігерін жұмсайтынын жеткізген.

– Қадірлі жерлестер! Өзімнің туып-өскен жеріме қызмет жасауға мүмкіндік беріп отырған облыс басшысы Өмірзақ Естайұлына алғысымды білдіремін. Ауданның әлеуметтік-экономикалық даму потенциалы өте мол. Ауылшаруашылығы саласы болсын, туризм, кәсіпкерлік, өнеркәсіп саласы болсын әлеуеті үлкен. Міне, осы жұмыстарды атқаруда, тұрғындардың әл-ауқатын арттыруда аянбай еңбек ететін боламын, – деген еді сонда ауданның жаңа әкімі.

Содан бергі өткен 4 айдан астам уақыт ішінде Қайрат Жолдыбайдың бастамасымен өңірде біршама жұмыстар жүзеге асып келеді. Алдымен барлық ауылдық округтер мен мекемелерді бірме-бір аралап, халықпен кездесу өткізген аудан басшысы өзекті мәселелердің бәрімен танысып шықты. Тұрғындар тарапынан айтылған сан алуан проблемалардың барлығы хаттамаға түсіріліп, кезең-кезеңімен шешу жолдары жоспарланды. Бүгінгі таңда қала мен ауылдық округтерде абаттандыру, көркейту жұмыстары жоспарлы түрде жүргізіліп келеді. Өңірдің басты проблемаларының бірі – көгілдір отынмен қамту жұмысы айтарлықтай жүзеге асуда. Шалғайдағы 5 елді мекенге, атап айтар болсақ, Ақалтын, Егізқұм, Сүткент, Қызылқұм, Достық ауылдарының ішкі газ жүйелерінің құрылыс жұмыстары аяқталу үстінде. Ертеңгі 55 жылдық мереке қарсаңында осынау ауылдарда газ жүйелерін іске қосу салтанатты жағдайда аталып өтпек. Сонымен бірге, Көксу ауылдық округіндегі Айдаркөл, Баспанды, Жоласар елді мекендеріндегі құрылыс жұмыстары аяқталған ауызсу құбырлары пайдалануға берілмек. 23 қараша күні «Шардара – шаттық мекені» атты өнер жұлдыздарының қатысуымен гала-концерт өткізіледі.

Ауданның мерейтойы қарсаңындағы тағы бір айтулы іс-шара – «Туған жерге тағзым» тақырыбымен өткен кәсіпкерлердің басқосуы еді. «Туған жер тұғырым» акциясы аясында ұйымдастырылған осынау іс-шара қаладағы «Тұңғыш Президент» саябағынан бастау алды. Аудан әкімінің орынбасары Бауыржан Шомпиевтің жетекшілік етуімен алыс-жақыннан келген кәсіпкерлер, кезінде ауданның дамуына үлестерін қосқан ел ағалары ең алдымен саябақ ішіндегі Кеңес Одағының Батырлары Сейітқасым Әшіров пен Абылай Әлімбетовтің, Халық Қаһарманы Мәулен Қалмырзаның ескерткіш-мүсіндеріне, Ұлы Жеңістің 70 жылдығына орай тұрғызылған «Даңқ» ескерткішіне гүл шоқтарын қойды. Саябақ ішін аралап көріп, аудандық ардагерлер Кеңесінің ғимаратында болды. Мұнан кейін аудандық тарихи-өлкетану мұражайына ат басын бұрып, Шардара ауданының тарихымен танысты. Музей директоры Нұрлан Сымайылов қонақтарды ауданның құрылуына 55 жыл толуына орай деректі хикаяттардан мағлұматтар келтіріп, құнды жәдігерлермен таныстырды. Акцияға келген азаматтар «Шардара Армспорт» спорт клубында және бірнеше спорт үйірмелерінде болды. Спорттың армрестлинг, жеңіл атлетика, таэквон-до, найза және ядро лақтыру түрлері бойынша шұғылданып жатқан өрендермен кездесіп, «ел абыройын асқақтататын чемпион бола беріңдер» деп баталарын берісті. Қонақтар Бекзат Саттарханов атындағы саябақ ішіндегі «Отбасылар аллеясына» барып, шырша көшеттерін отырғызды.

Салтанатты шара қаладағы «Мәлика» дәмханасында одан әрмен жалғасты. Шара үстінде сөз сөйлеген аудан әкімі Қайрат Жолдыбай Шардара ауданының құрылғанына 55 жыл толып отырған айтулы датаның мәнмаңызына кеңінен тоқталды. Өңір халқының еңбекқорлығының, ауызбірлігі жарасқан ынтымақты ел болуының арқасында талай асуларды бағындырып, қазіргі танда дамып келе жатқан аудандардың қатарында екенін атап көрсеткен Қайрат Жолдыбайұлы мұндай жетістікке жетуге аға буын өкілдерімен қатар кәсіпкерлердің де зор үлес қосып келе жатқанын жеткізді. Сонымен бірге, мереке үстінде Қайрат Жолдыбайұлы бір топ азаматтарға, атап айтар болсақ, еңбек ардагері Рахымжан Кенбаев, «Төбелді» қаракөл қой шаруашылығының төрағасы Жаппар Кәрімов, «Тұрар» шаруа қожалығының төрағасы Юрий Ан, кәсіпкер Төлбасы Бектасов сынды азаматтарды аудан әкімінің «Алғыс хаттарымен» марапаттады. Мұндай мазмұндағы марапаттауды аудандық мәслихаттың хатшысы Бұлтбай Мүтәлиев, аудан әкімінің орынбасары Бауыржан Шомпиев те жасады. Өз кезегінде сөз алған Рахымжан Кенбаев Шардара қаласында оң өзгерістердің көп болып жатқанын тілге тиек етіп, жерлестерін ауданның 55 жылдық мерекесімен құттықтады. «Көп тілегі көл» деген мақалды орынды келтірген ел ағасы ауданның мерейтойына өз отбасының атынан қаржылай үлесін қосып, Шардараның шарықтай беруіне тілектестігін білдірді. Игі істен өзгелер де шет қалған жоқ. Жаппар Кәрімов, Төлбасы Бектасов, Асылбай Тілегенов, Дүйсенкүл Серкебаева, Үсен Құралбаев, Қыстау Ілесов, Амангелді Сәдірұлы, Сапар Баратов, Сейсен Қуан, Юрий Ан, Дәулет Бектасов, Нүридин Сыздықов, Құрманғазы Әкпаров, Ерлан Сүттібаев, Нұрмахан Қары және басқа да азаматтар ауданның тойына қаржылай демеушілік жасады. Салтанатты шараның шырайын Әбдіғаппар Айдаров, Бақберген Омаров, Эльмира Шонаева, Ербол Таңжаров, Нұржан Жығалиев есімді өнерпаздар келтіріп, көрермендерге көтеріңкі көңіл-күй сыйлады.

Қазыбек ИСА,
Халықаралық Алаш сыйлығының лауреаты, Халықаралық Сергей Есенин атындағы сыйлық – «Алтын Күз» орденінің иегері

ШАРДАРА

Аңызақ пен аңызды атырабы,
Терең ойға теңіздей батырады.
Шардараның толқыны шабыт беріп,
Шағалалар алысқа шақырады.

Ән мен дәнді жерден мін таппағасын,
Мақтанасың, болған соң мақта басым,
Алтыннан да асырса ат бағасын...
Шабандоз боп кетуге шақ қаласың...
Көк аспанның астында шағыл кешсең,
Көк теңізге айнадай тап боласың...

Су қуатын аймаққа тартып әйгі,
Бағаналар сап түзеп, сән құрайды.
Көне кенттен көктеген көркем қала –
Шардараның шамдары жарқырайды...

Табанымның ізі бар әр тасында,
Табындырып қоясың, тартасың да...
Құмстаннан айналдың гүлстанға,
Құрыш білек ерлердің арқасында.

Жаушықұмда жау күткен ыза небір,
Ұмыт болып, еңбекпен қызады өңір...
Қоссейіттен аттансаң құран оқып,
Ұзын Ата тілейді ұзақ өмір...

Балық өрсе байлық боп көл түбінен,
Қызыл жыңғыл – қырдың бұл көркі білем...
Шөл далаға секілді күретамыр,
Сырдария сыр айтар толқынымен...

Маң даланың мыңғырған маңайы мал,
Табысқанның дәл мұнда әр айы бал...
Жиде гүлдеп кеткенде жиі келсең,
Тораңғылы тұтасқан тоғайы бар...

Сана оятар сарғайған сағанасы,
Көктеп кетер көк тірер бағанасы.
Шыбығынан шыр жиған шырын сорып,
Шыбықтасаң – кетпейді бал арасы...

Қызылқұмда сезініп жер ыстығын,
Барады ысып көңілім тегіс бүгін.
Шама келмей шабытқа шалқимын мен
Бас айналар бақыттан кеңістігім!

Тек Туған жер жазады жүрек емін,
Текті ақынның қадірін біледі елім.
Төрт бұрышын дүниенің шарлап келіп,
Төрт қақпаңа мен сенің тірелемін!..*

1999 жыл

** Шардара – көне парсы тілінде «төрт қақпа» дегенді білдіреді*

Руханият саласында да айтарлықтай шаралар ұйымдастырылып, көрермендердің көз қуаныштарына айналған іс-шаралар қатары молайып тұр. «Жеңгесі жақсы қандайды?», «Қазыналы қария – қабырғалы бимен тең» атты аудандық байқаулар өткізілуде. «Өнермен өрілген өмір» тақырыбымен ақын, сазгер, асаба Әкім Мұсақұловтың кездесу кеші ұйымдастырылса, Шардара туралы және сазгер Лесбек Амановтың әндерінен облыстық байқау, ҚР Мәдениет қайраткері, сазгер Жалғас Кеңесовтің «Туған жерге тағзым» концертін өткізу жоспарлануда.

Бір сөзбен қайырғанда, 55 жылдық мереке ас ішіп, аяқ босату емес, бірнеше игілікті істердің, әлеуметтік нысандардың іске қосылатын, өткен тарихымызды тағы бір түгендеп, зерделейтін ауқымды шара болмақ.

К.ҚҰЛЫМБЕТТЕГІ
Шардара қаласы,
Түркістан облысы.

После вмешательства президента Касым-Жомарта Токаева начался новый этап обсуждения латинизации. Оказалось, что расположение нового алфавита не подходит стандартам Unicode (преобладающий в Интернете стандарт кодирования символов, включающий в себя знаки почти всех письменных языков мира). Члены Лингвистической комиссии, которые раньше поддержали все три варианта, вдруг стали предлагать новые версии латиницы и критиковать утвержденный вариант.

ВЫДЕРЖИТ ЛИ КАЗАХСКИЙ ЯЗЫК ТРОЙНУЮ СМЕНУ АЛФАВИТА?!

В РК ОТКАЗЫВАЮТСЯ ОТ КАРАКАЛПАКСКОЙ ЛАТИНИЦЫ

2 октября мной был опубликован пост «ЗАБЛУЖДЕНИЯ ЛАТИНИЗАЦИИ!» в facebook о неграмотной казахской латинице, о необходимости её усовершенствования, чтобы такая информация дошла до руководства страны и повлияла на запущенный процесс латинизации. Благодаря facebook, перепостам и поддержке друзей пост был опубликован в ряде изданий, в том числе и за рубежом.

Не знаю, дошли ли мои посты и статьи с критикой латиницы до руководства страны. Но 21 октября президент Токаев поручил усовершенствовать алфавит. В итоге появилась возможность для специалистов, общества критически осмыслить процесс латинизации и не повторять свои и чужие ошибки.

Ведь в РК приняли неграмотный узбекский (каракалпакский) вариант, от которого, возможно, откажутся в самой РУ. Вроде соседи решили вернуться к первой версии латиницы (1993-1995 гг.), в которой использовались вместо апострофов (и акута) диакритические знаки, она приближена к международной практике и более красива и удобна.

Недавно в Нур-Султане состоялось заседание экспертной комиссии по выбору нового латинского алфавита. Отобрали 4 проекта, в основном с диакритическими знаками на основе мирового и турецкого опыта. В отличие от утвержденного варианта они имеют преимущества: легкость письма и чтения носителями латиницы по всему миру, синхронизацию с тюркскими алфавитами, простота электронной информатизации.

Однако алфавит алфавиту – рознь, и смена графики не должна быть самоцелью. Ведь латиница сама по себе не улучшит положение языка, не создаст литературу, не повысит уровень образования и знания английского языка. По этой причине необходимо не только обсуждение проблем латинизации, но в первую очередь – комплексное реформирование казахского языка до принятия новой письменности.

На данное время основная задача лингвистов – сделать казахский язык кодифицированным (нормированным), узаконить написание большинства слов, довести до конца работу с международными терминами по международным правилам, а не сочинять свои, часто неудачные. Кодифицированный – это язык, обработанный в соответствии с языковыми нормами. Кодифицированные формы языка: 1) литературный язык; 2) терминология.

В советское время вместо этого термина употребляли понятие «литературный язык», оставляя в стороне терминологию, особенно в союзных республиках, потому что роль государственного языка играл русский язык с развитой терминологией. Но если язык не нормированный, с проблемной терминологией, то будут проблемы для функционирования языка как государственного, что мы наблюдаем у нас. Также будут большие проблемы с программированием, гугл-переводчиком, в целом с переводами, особенно научных текстов.

С кодифицированностью языка тесно связан национальный корпус языка. Под корпусом языка понимается информационно-справочная система, основанная на собрании текстов (в электронной форме), в которых должны быть представлены все жанры: художественные, нехудожественные тексты, юридические, публицистические и т.д. Корпус нужен для изучения языка, а в казахском слабо представлены тексты на научные, технические, юридические, медицинские и др. темы.

Вот, русский язык – кодифицированный, поэтому компьютерная программа показывает грамматические, стилистические и др. ошибки при наборе, тексты на иностранных языках быстро и точно переводятся на русский, google выдает обширную информацию на любые темы.

А на казахском, например, «Конституция» переведена как «Ата заң» (гугл переводит как «право родителей»!), но параллельно используется и старое обозначение. При переходе на латиницу это слово превратится уже в третье слово, и гугл сойдет с ума: как переводит и какую информацию выдавать. А по законам языка термин должен быть с одним нормированным обозначением.

ИЗ-ЗА СМЕНЫ АЛФАВИТА ТЕРЯЕТСЯ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ

Смена графики в СССР была политически мотивирована, притом планировалась двойная смена! Под соусом будто латиница – благо перевели в основном языки тюркских народов. Почему тогда не перевели русский, грузинский, армянский языки? По простой причине – потеряется культурное наследие на этих языках. Небывалая в истории советская двойная смена графики за какие-то 10 лет – это изощренное разрушение основы языка, «запутывание мозгов» целой нации, чтобы «подрастающее поколение не имело возможности читать историю своего народа». Люди, которые учились на 3 графиках – арабской, латинской, русской, вспоминали это как кошмар.

Письменные сокровища на арабской графике в нашей стране огромны, но пылятся невостребованные в архивах. Достаточно сказать, что в научном мире известны около двухсот работ Абу Наср аль-Фараби, из которых переведены на языки народов СНГ только десятки. Мы даже не знаем, чего не знаем! Это относится и к древнетюркской письменности. Об этом я писал в 1989 г. в газете «Учитель Казахстана»: о необходимости изучения арабицы и казахских источников на ней на филологических факультетах и в лингвистических школах.

И это невежество до того впиталось в наши мозги и кровь, что в нынешних спорах о возможном переходе казахского языка на латиницу проблема наследия на арабской графике даже не обсуждается. Как не обсуждается будущая проблема для молодежи, которая получит образование на латинице, – для нее не будет доступна уже и большая часть литературы на кириллице.

В Казахстане переходу с арабской графики на советскую латиницу, условно говоря, «способствовал» тот факт, что грамотных людей было немного, библиотек, печатных книг, журналов также было относительно немного. А на нынешней графике – огромная библиотека за 80 лет! За эти годы созданы библиотечные фонды по всей республике – библиотеки имелись даже в глухом ауле. И 100 % населения страны – грамотны, то есть менять «матрицу» мышления будет необходимо всему населению.

Как вообще можно вести разговоры о смене письма, если мы не удосужились восстановить связь с предыдущей графикой?! Если старшему поколению доступны казахские источники лишь с 1940 г., то будущим поколениям – с 2025 г. Советская политика двойной смены графики завершится тройной сменой – рекордными сменами письменности в мировой истории!

Наличие русского языка будто бы не даст забыть казахский алфавит на кириллице – это заблуждение, ибо это разные языковые системы. Об этом свидетельствует и узбекский опыт – нынешние узбекские школьники и студенты не читают на кириллице! То есть огромное казахское литературное наследие на кириллице не будет доступно для будущих поколений, как и на арабице.

НЕЛЬЗЯ СРАВНИВАТЬ ЛАТИНИЗАЦИЮ В ТУРЦИИ И КАЗАХСТАНЕ!

Любой переход с одного алфавита на другой имманентно порождает проблему прочтения предыдущей письменности. Негативные языковые изменения при возможной смене графики в нашей стране можно предвидеть хотя бы по советскому опыту и современным моделям, прежде всего узбекской.

Отмечая недостатки алфавита на кириллице, латинизаторы предлагают для их преодоления перевести письменность на латиницу. Во всем мире для этого совершенствуют, модернизируют имеющуюся письменность. Даже сложнейшие с точки зрения изучения и использования китайские иероглифы не переводят на буквенную систему из-за опасности потери тысячелетней китайской культуры. Так сделал и Ахмет Байтурсынов, который усовершенствовал алфавит на основе арабской графики и создал «Төте жазу».

Нельзя сравнивать латинизацию в Турции и Казахстане! В Турции был лишь разовый переход с точно определенными целями, задачами, научными подходами и т.д. Самое главное, турецкий – региональный язык, где не было второго мирового языка, и переход от арабицы (влияния арабского языка, отчасти религии, приобщение к западной цивилизации и т.д.) к латинице отвечал политическим, экономическим, культурным, языковым и др. реформам.

А в Казахстане какой смысл перехода на латиницу, если у нас второй язык – русский, а не английский?! Казахстан географически, экономически, политически, лингвистически и т.д. далек от Запада (и Турции) и является членом Евразийского экономического союза, где рабочим языком является русский язык. В данном случае необходим логический подход и здравый смысл, а не политизация языковой проблемы. Ясное дело, при втором (русском) языке по всем параметрам изучать казахский язык удобней, выгодней, быстрей на кириллице, чем на латинице, особенно русскоязычным. Не говоря о богатой казахской литературе на кириллице.

О возможном возврате на кириллицу, увеличении русских классов из-за латиницы в Узбекистане я писал еще в 2009 г. С тех пор в соседней стране ситуация ухудшилась: взрослые не читают на латинице, более 70 % литературы издается на кириллице, а молодежь не читает на кириллице, падает уровень образования и растет количество русских классов! Такая перспектива будет катастрофической для казахского языка, учитывая его слабость как государственного, как языка науки и высшего образования. И может вызвать отток школьников из казахских школ в русские.

Вот тот социолингвистический прогноз: «При определенном стечении обстоятельств в Узбекистане возможен возврат к кириллице. Ибо в основе латинизации лежали ошибочные аргументы: как средство суверенизации выбрана нетрадиционная письменность – латиница, которая ведет к потере культурного наследия на кириллице и арабице; латиница не стала инструментом к компьютерным технологиям, не приблизила страну к Турции, Западу и т.д.» (Заблуждения латинизации или нокаутирующий удар по языку. Zonakz.net, 17.11.2009).

В августе 2017 г. редактор журнала «Жахон адабиёти» Шухрат Ризаев опубликовал открытое письмо президенту Узбекистана в газете «Китоб дунёси» о возврате к кириллице: «В результате смены алфавита в прошлом веке масса печатных изданий превращались в ненужный хлам. Учитывая, что прошло несколько десятилетий с момента перехода с латиницы на кириллицу, огромный фонд научного культурного наследия, напечатанного на кириллице, призываю не превращать в «ненужный хлам». Пока не поздно, предлагаю узаконить кириллицу как основной алфавит, а латиницу в качестве второго алфавита».

Дастан ЕЛДЕС
d.eldesov@mail.ru

Как разворачивалась травля казахских писателей, записанных в годы сталинских репрессий в число «врагов народа», и как в то время навешивались ярлыки?
Репрессии против писателей в Казахстане начались еще до так называемого Большого террора в 1937–1938 годы. В 1930-м власти расстреляли Жусипбека Аймауытова. В 1931-м без суда и следствия был расстрелян Шакарим. В 1935-м в одном из лагерей ГУЛАГа умер Миржакип Дулатов. В начале 1930-х по политическим мотивам на два с половиной года был арестован Мухтар Ауэзов, который после освобождения жил с трехлетним условным сроком. Однако наибольшего масштаба репрессии против казахской интеллигенции вообще и против писателей в частности развернулись в годы Большого террора, пишет Радио Азаттык.

КАЗАХСКИЕ ПИСАТЕЛИ внутри Большого террора

ПЛАНЫ НА 1937 ГОД

Первый номер подшивки газеты «Социалистическая Алма-Ата» за 1937 год включал страницу, посвященную казахской литературе. Пять известных писателей – Сакен Сейфуллин, Беимбет Майлин, Мухтар Ауэзов, Абдильда Тажибаев и Сабит Муканов – делятся творческими планами на ближайший год.

Но как в действительности для них сложился 1937 год – известно. Сакену Сейфуллину и Беимбету Майлину на свободе осталось находиться меньше года, а в живых – чуть больше года. В феврале 1938 года их расстреляют как «врагов народа». Политические обвинения были выдвинуты в 1937 году также против Мухтара Ауэзова и Сабита Муканова. Последнего даже исключили из партии в начале октября 1937 года, так как партийная организация союза писателей выяснила его истинную «политическую физиономию».

«Он – друг наших врагов, прямой пособник презренных фашистских шпионов Сейфуллина и Джансугурова. Всё его творчество – сплошная контрабанда алашординских идей, усердное протаскивание буржуазно-националистических взглядов», – писалось в «Казахстанской правде» 5 октября 1937 года.

Над головами Сабита Муканова и Мухтара Ауэзова тогда был поднят дамоклов меч репрессий, но им удалось избежать ареста и казни. Абдильду Тажибаева обвиняли в увлечении «чистой» лирикой, пренебрежении тематикой сегодняшнего дня и в том, что оторвался от здоровой творческой среды.

ОТ ОРДЕНОНОСЦА ДО «ВРАГА НАРОДА»

Уже через несколько дней, как Сейфуллин поделился творческими планами на 1937 год, ему пришлось через газету давать разъяснения в связи с критикой его пьесы «Кызыл сункарлар». Из-за критики Сакен Сейфуллин вынужден был снять эту пьесу с постановки до внесения в нее изменений.

В конце апреля Сакен Сейфуллин для многих в Казахстане по-прежнему был авторитетным советским писателем и орденоносцем, которого цитируют газеты. Например, заголовком заметки о пленуме Союза писателей Казахстана стала сказанная на пленуме фраза Сакена Сейфуллина: «Дело за нами, за писателями!» и приводится обширная цитата из его выступления. Если оставить в стороне дискуссию о пьесе «Кызыл сункарлар», то писателя упрекали в том, что «в последние годы, не считая двух небольших стихотворений, ничего яркого в плане задач политической поэзии, не написал» (из статьи Мухамеджана Каратаева «Ближе к жизни», 26 апреля 1937 года).

С июля 1937 года на Сакена Сейфуллина обрушивается шквал политической критики. В большой статье Тажена Елеуова «Положение в Союзе писателей» писатель обвиняется в том, что умалчивает о своих ошибках, ему приписывают формирование «сейфуллинщины» – «как проявление националистического уклона, как выражение элементов пантюркизма в литературе».

В гневной публикации «Выкорчевать национал-фашистскую мразь из союза писателей Казахстана», напечатанной без подписи автора, Сейфуллин обвинялся в том, что одним из первых насаждал группировочную борьбу в союзе писателей, тем самым мешая росту новых писательских кадров.

ОБ ОШИБКАХ ПИСАТЕЛЯ Б. МАЙЛИНА

24 сентября Сакена Сейфуллина арестовали, и с тех пор до реабилитации его имя будет сопровождаться характеристиками типа «презренный фашистский шпион».

Сакен Сейфуллин был расстрелян 25 февраля 1938 года по приговору выездной сессии Военной Коллегии Верховного Суда КазССР. Реабилитирован 21 марта 1957 года Военной Коллегией Верховного Суда СССР за отсутствием состава преступления.

ОТКАЗ СТАВИТЬ ОПЕРУ «ВРАГА НАРОДА»

В 1933–1936 годах известный казахский поэт, прозаик, драматург Беимбет Майлин выпустил четырехтомник своих произведений. Это издание оказалось роковым для него. Сабит Муканов в связи с этим четырехтомником опубликовал в «Казахстанской правде» статью «Об ошибках писателя Б. Майлина». Председатель правления союза писателей обвинил Майлина в переиздании «контрреволюционной галиматьи».

В четырехтомник была включена пьеса «Школа аула», написанная в 1925 году и, как писал Муканов, восхвалявшая «врага народа, агента японо-германского фашизма, палача» Троцкого.

В этой статье Сабит Муканов подверг «классовому» разбору и другие произведения Майлина былых времен. Например, в стихотворении «Письмо отцу» увидел клевету на казахскую бедноту, так как в нем дело представлено так, будто бедняки добровольно шли в алашординские отряды. Руководитель писательской организации Казахстана приходит к опасному для Майлина выводу, что все эти «ошибки» не случайны. Он напомнил, что в двух стихотворениях, опубликованных в 1918 году в петропавловской газете алашординцев, содержится призыв к молодежи вступать в ряды «Алашорды», которая, по мысли Сабита Муканова, была «злейшим врагом казахского народа».

Беимбет Майлин был арестован чуть позже Сакена Сейфуллина и Ильяса Джансугурова. Считается, что его долго не брали благодаря участию в съемках первого звукового казахского фильма «Амангельды». Как один из соавторов сценария, он всю весну, лето и начало осени часто бывал на съемочной площадке и помогал советами режиссеру. Предполагается, что арест оттягивался отчасти благодаря заступничеству со стороны Габита Мусрепова.

В 1936 году во время Декады казахского искусства в Москве были исполнены первые национальные казахские оперы – «Кыз Жибек» и «Жалбыр». Музыку к той и другой написал Евгений Брусиловский. Текст второй оперы основан на пьесе Беимбета Майлина «Біздің жігіттер», с вкраплениями из пьесы «Алтын сандық».

Эту оперу Габит Мусрепов, занимавший должность начальника управления по делам искусств при Совете народных комиссаров Казахской ССР, поручил театру оперы поставить к 20-летию Октябрьской революции. После ареста Майлина в редакцию газеты «Социалистическая Алма-Ата» пришла группа работников казахской оперы с вопросом: можно ли ставить оперу, автор либретто которой – враг народа?

Редакция сделала запрос в управление по делам искусств, чтобы узнать его позицию по опере. Заместитель начальника некто Найденов ответил газете:

– Пьеса переработана. Название мы изменим, имя автора снимем, и пьеса пойдет.

Автор публикации, рассказавший об этой ситуации, в тексте выразил удивление по поводу «высшего предела откровенного и наглого политического цинизма».

На следующий день газета вновь вернулась к вопросу об опере «Жалбыр». Было сообщено, что группа работников оперного театра подписала письмо, в котором известила об отказе ставить оперу «Жалбыр» к 20-летию революции, так как считает «совершенно недопустимым появление на сцене советского театра произведения врага народа». В том же письме было заявлено об отказе допускать к постановке оперы «Шуга» и «Дударай» "того же Майлина». Подписанты признали, что из-за этого отказа театр на некоторое время оказался без репертуара, и заявили, что приступают к созданию произведений, отвечающих задачам социалистического строительства.

Враги народа, приложившие в свое время руку к тексту оперы, пытались на первый план вытащить психологически-бытовые моменты. Работая над новым текстом, мы старались, в первую очередь, наиболее полно показать образ самого Жалбыра – героя, который руководил массами, шел во главе масс.

17 декабря 1937 года газета «Социалистическая Алма-Ата» сообщила об огромном успехе постановки оперы «Жалбыр» в Алма-Ате, из чего видно, что название всё же не поменяли. Беимбет Майлин, находившийся в застенках НКВД, разумеется, упомянут не был.

После реабилитации Беимбета Майлина в апреле 1957 года его имя вернулось на театральные афиши, как автора либретто «Жалбыра» и нескольких других казахских опер.

При написании использовались публикации в газетах «Социалистическая Алма-Ата», «Казахстанская правда» за 1937 год, очерк писателя Валерия Могильницкого «Как погиб Сакен Сейфуллин», статья Г. М. Какеновой «Идейная борьба в среде творческой интеллигенции Казахстана в 1930-е гг. Проблемы изучения» (Вестник КарГУ, 2010), материалы сайта «Жертвы политического террора в СССР» (http://lists.memo.ru/index.htm), сайта музея Карлага (протокол партийного собрания об исключении Б. Майлина из партии).

Алексей АЗАРОВ
(в сокращении)

«ИСКАЛИ ТО, ЧЕГО НЕТ В МИРЕ». ВЕРНУВШИХСЯ ИЗ СИРИИ КАЗАХСТАНЦЕВ ДОПРОСИЛИ В СУДЕ

«...У меня в Сирии оставалось много друзей. Мой братишка пал под авиаударами, у меня там остались племянники, внучки. Примерно за пять-семь дней (до возвращения) снайпер убил мою жену... Я неглупый, я знал, что по прибытии в Казахстан меня осудят. Возраст у меня уже большой. Даже если 8-15 лет дадут, для меня это срок», – заявляет в суде Газинур Бакитжанов.
Он один из 14 обвиняемых, которых судят в Нур-Султане за пропаганду, участие в терроризме и ряд других преступлений. Это те самые казахстанцы, которых вернули из Сирии. Сейчас они дают показания в суде: рассказывают, как и с кем воевали, где прятались во время обстрелов и сколько платили им за участие в войне. Показания некоторых подсудимых записала корреспондент Tengrinews.kz.

Это 50-летний Газинур Бакитжанов. Он самый старший из всех, кто проходит по делу. Некоторые называют его Абу-Сулейманом или Бабаем. У всех подсудимых тут есть религиозные имена или клички. Свои настоящие имена и фамилии они начали называть лишь по возвращении в Казахстан.

В начале девяностых Газинур Бакитжанов жил в Алматы. Какое-то время служил в ОМОНе, потом перешел в милицию. Уйдя из органов, вместе с братом открыл мебельный цех, было время, что и таксовал...

«В 1996 году я уже задумался о религии. Мой знакомый принял ислам. Потом я начал читать... В 2013 году вместе выехали в Турцию. Мы собирались выехать в любое место, где идет «джихад». Планировал выехать в Вазиристан (территория между Пакистаном и Афганистаном) или на Кавказ. Но потом оказался в Сирии», – рассказывает Бакитжанов в суде.

Его обвиняют в пропаганде терроризма, участии в международной террористической организации, возбуждении религиозной розни. По версии следствия, Бакитжанов способствовал террористической организации ДАИШ (запрещена в Казахстане) в поиске и задержании казахстанцев, которые покинули ряды террористической организации.

По некоторым из предъявленных обвинений Газинур Бакитжанов вину признает, по каким-то нет.

«То, что я был в Сирии, я признаю. То, что я был в ДАИШ, тоже признаю. То, что я распространял видео (пропагандирующее терроризм – Прим.), не признаю. Если бы это было, я бы признал», – ответил он суду.

У него несколько жен и восемь детей, младшему около года. Старший сын умер в Сирии. Одна из жен погибла под пулями снайпера. Умер и родной брат подсудимого.

В суде подсудимые начинают свои показания с того, как они оказались в Сирии. У многих истории схожи: на границе казахстанцев встречают арабы, увозят в лагерь. Обязательное условие: прибывшие должны войти в какой-нибудь жамагат.

«В Сирии нас встретили, на микроавтобусе привезли в дом, где находились в основном арабы. Это было что-то типа сборного пункта. (...) У кого были деньги, могли спокойно купить себе оружие там. Это считалось, что ты тратишь деньги на пути Аллаха. Я себе купил автомат Калашникова», – продолжил показания Газинур Бакитжанов.

«Вам выдавали пояс шахида?» – задал вопрос прокурор.

«Выдавали. Но, как я понимаю, это, скорее всего, был муляж. Но, может, и настоящий, мы на себя их надевали».

Также в суде дал показания еще один фигурант дела – Бахтияр Ибраев. Его пожилая мать, присутствовавшая в зале, просила СМИ не публиковать фото и видео сына, который во всем признался и раскаялся.

В 2007 году Бахтияр Ибраев отправился с женой и ребенком в Египет. Там он поступил в институт на теолога и по окончании планировал вернуться в Казахстан. Познакомившись в Египте с казахами, узнал о переселении в Пакистан, где, по его словам, можно было жить с семьей «по шариату».

«Когда я приехал в Вазиристан (территория между Пакистаном и Афганистаном), я знал, что там происходит военный конфликт. Но я точно не знал, буду ли в нем участвовать. (...) После того как я попал в эту деструктивную идеологию, я многого не осознавал. Изначально думал, что так нужно и правильно. У меня не было возможности вернуться назад. Я прожил в Вазиристане около четырех лет. Здесь проходил военную подготовку, это все проходят. Принимал участие в военных действиях, это носило оборонительный характер. У меня с собой был автомат Калашникова. Но я ни разу не участвовал в штурмах», – сообщил суду Ибраев.

В Вазиристане Бахтияр Ибраев вошел в группировку «Союз исламский джихад» (СИД – также запрещена в Казахстане). По версии следствия, он участвовал в боевых действиях на территории Афганистана, являлся инструктором по боевой тактике и снайперскому делу. В 2012 году вместе с семьей перебрался в Сирию.

«В 2017 году после окружения города Ракка американцы предложили (боевикам) сдать город и покинуть территорию Сирии. После этих событий много ходило разговоров про некий договор между США и ДАИШ. Из-за этого многие начали сомневаться и понимать, что вся эта война – это политика. Многие хотели уйти. В конце 2018 года или в начале 2019-го мы увидели видео операции «Жусан», когда детей и женщин возвращали на родину. Это побудило искать дорогу домой. Но покидать ДАИШ было очень сложно. Те, кто пытался сделать это, они либо подрывались на минах в пустыне, либо терялись, или служба безопасности ДАИШ арестовывала и казнила», – рассказал суду Ибраев.

Судья по делу Адильхан Шайхисламов

В 2019 году Ибраев попал в плен к курдам. В Казахстан он был возвращен в ходе очередной операции «Жусан». Вместе с ним вернулись жена и дети. За время пребывания в Пакистане и Сирии у Ибраева родилось еще четверо детей.

«Изначально, когда я уезжал, я представлял себе, что там есть место, где можно жить по шариату. Но везде есть свои минусы, свои проблемы. Я искал то, чего нет в мире... Поэтому я решил вернуться к нормальной жизни у себя на родине. Те, кто реально искал смерть, он ее там нашел. Кто хотел воевать, они там остались. (...) Я хотел выжить», - сказал подсудимый Ибраев.

На суде, который еще продолжается, присутствуют 13 обвиняемых. 14-й фигурант дела участвует в нем по видеосвязи, так как не может самостоятельно передвигаться. В Сирии он получил ранение и теперь частично парализован.

Судебный процесс проходит в колонии-поселении. Она расположена в черте Нур-Султана, в районе промзоны. По всей видимости, слушания решили проводить здесь в целях безопасности, чтобы не везти арестованных через весь город в здание столичного суда.

Почти каждый будний день сюда прибывает колонна машин: автозак, тонированные микроавтобусы и внедорожники со спецназавцами, которые доставляют сюда подсудимых из следственного изолятора.

Без того охраняемый режимный объект усилен еще большим количеством людей в масках и с оружием.

Каждый раз, когда к воротам колонии подъезжает колонна машин с подсудимыми, обитающая неподалеку стая собак начинает громко лаять. Будто не желая видеть здесь непрошеных гостей.

Журналисты наблюдают за процессом по монитору, сидя в отдельном помещении. В зал суда допускают лишь операторов и фотографов. В первые дни, когда процесс только начался, зал едва вмещал всех.

Подсудимые молча наблюдали за происходящим, сидя в специальной кабине. Кто-то отворачивался от камер, скрывая лица. На руке каждого обвиняемого заметен наручник, прикованный к специальному поручню.

Подметив это, я вслух спросила: «Зачем они в наручниках, если они и так изолированы?» Кто-то из сотрудников отвечает: «А вдруг они через отверстие в стекле схватят за горло кого-то из адвокатов...»

Судебный процесс продолжается.

Асель САТАЕВА

У хорошего моего знакомого случилась беда – сын «подсел» на наркотики. Он кореец, выращивал лук и, конечно же, подолгу отсутствовал дома. Сын, подросток, был представлен самому себе, деньги в семье водились. Маму уже не слушался. Девочки, выпивка, компании и т.д. Думаю, многие сталкивались с этой бедой или знают такие семьи. Это трагедия. Боль, которую каждая семья носит в себе, иногда всю жизнь. Так вот, мой знакомый обратился к нам за помощью. Мы рассказали ему все наши методы лечения этой зависимости и какие вообще существуют. Он внимательно выслушал и ушёл.

ВРАЧ О НАРКОМАНИИ: ДАТЬ ШАНС, ПЕРСПЕКТИВУ МОЛОДЕЖИ

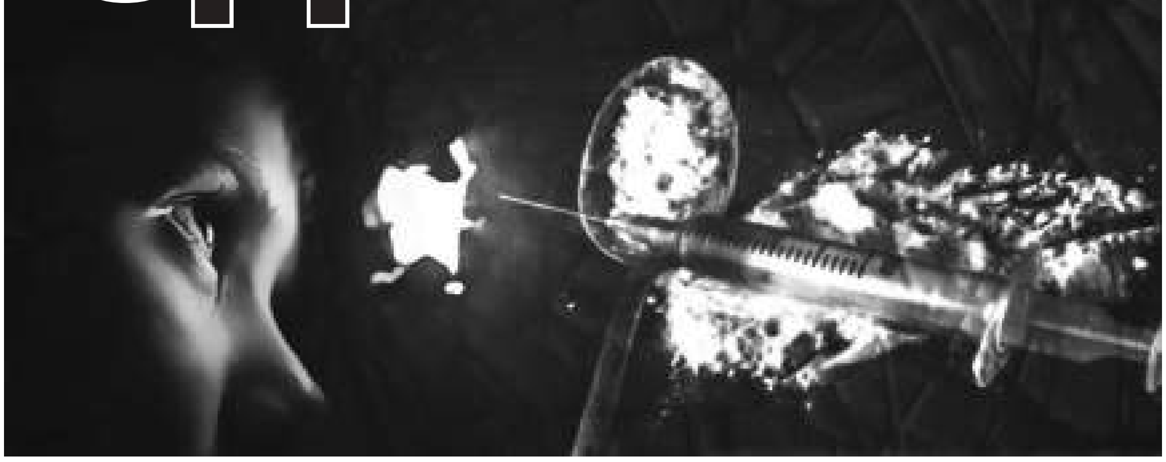

Позже мы узнали, что он приковал сына дома к батарее, сам кормил с ложки, пока у того не закончилась так называемая «ломка», после чего забрал его с собой на работу, в поле. Как работают корейцы на луке, многие, наверное, знают. Это адский труд. Под палящим солнцем, согнувшись буквой «Г», целый день полоть этот самый лук – это пытка. Я раз попробовал и поклялся никогда не есть этот продукт. Это так, к слову.

Так вот. Сын буквально пахал и жил вместе с рабочими. Отец насильно заставлял его делать самую тяжелую работу. Через полгода они оба вернулись на зимовку, и уже от слова «наркотик» сына воротило наружу.

Он стал продолжателем дела отца, сейчас владеет стабильным бизнесом.

Однако таких «хэппи-эндов» мало, конечно. По работе приходилось встречаться с тяжелейшими случаями. Сын зарезал мать, убил отца и т.д. Таких воспоминаний очень много. За каждым стоит человеческая трагедия и материнские слёзы.

Сразу скажу, что с этим злом встречается каждый нормальный пацан в своей жизни. Этот бизнес работает веками и прочно сидит в криминальной карте любого государства. Кто-то смог его победить? Нет, к сожалению.

Поэтому методы «вербовки» новых клиентов работают в этом бизнесе безотказно. В молодом возрасте хочется попробовать всё. Особенно запретное. Мало ли, что говорят взрослые. Раз это есть – значит, всё не так плохо, так же? «Нюхни», «Курни», «Да за один раз ничего не случится», «Ты чё, не пацан?» и т.д. Эти слова в компании пацанов являются более действенными, чем все наши лекции и ролики на тему: «Скажи нет наркотикам!». Ты должен быть в этой стае и жить её законами. Иначе потеряешь уважение.

И многие пробуют. У многих наступает тошнота, рвота. Некоторые с первого раза кайфуют. Потом ещё, ещё и всё. Ты – наркоман. Быстро и надолго. Курение анаши, то есть марихуаны, это обычное явление в молодёжной среде. Модно.

И чем круче государство закручивает гайки в этом вопросе, тем выше цены и моднее становится курение. Даже в Китае, где расстреливают. Там нет наркоманов? Есть, и даже очень много. Поэтому их отстреливают.

Этот бизнес за столетия приспособился к любому режиму, любым традициям и религиям. Можно закрыть наглухо границы, как СССР или Северная Корея, всё равно он проскользнёт через них и будет существовать в обществе. Откуда при СССР, в далёком ауле, где я жил, были наркотики? Однако были же. Так что ясно одно – в борьбе между наркоманией и государством всё равно побеждает наркомания, в той или иной степени.

Причин тут много, и вы о них прекрасно знаете. И винить полицию в бездействии бесполезно. По сути алкоголизм – это тоже разновидность наркомании. Мы не раз объявляли войну и проигрывали. А после нашего поражения она распространялась с особым размахом. Так и наркомания.

Многие страны решили бороться по-другому. Легализовали лёгкие виды наркотиков. Марихуану, например. Правильность этого решения оспаривать тяжело. Каждый сам выбирает свой путь.

Но в моих беседах с пациентами они часто смеялись над нашими потугами. Потому что каждый вид наркотиков – это отдельный кайф и каждый выбирает его сам. «Это как пить коньяк или пиво», – говорили мне они. – «Вы же не пьёте только пиво или водку. Иногда то, иногда это. И вообще глупо, что анаша – это первый шаг к тяжёлым наркотикам, тут каждый сам выбирает на свой вкус и цвет». И они открыто говорили нам, где берут и за сколько. А что милиция, не знала? Конечно, знала. Ловила, сажала. А они как грибы, возникают опять то там, то тут. Да и многие сами их «крышевали». Им же тоже надо жить.

И начинаешь понимать суть этого кайфа. Не надо искать тут какие-то мотивы, как трудности в семье, обществе, государстве и т.д. Это как мода. Хочешь – не хочешь, а она есть. Вот зачем тот пацан так одет и гвоздь воткнул себе в нос? Попробуй, пойми. Или татуировка на все участки тела? Чёрт его знает.

Вспомните себя. Хиппи, клёши, колокола и т.д. Зачем? Нас гоняли, ругали тогда, и это при Советском Союзе! А что говорить о сегодняшнем времени?

Так и наркомания. Рок-н-ролл, секс и наркотики. Светский ужин, звёздный статус и наркотики. Война, кровь, смерть и наркотики и т.д. и т.п.

Раз это высокодоходный бизнес, значит, всегда есть и будут те, кто будет им заниматься. Как проституция или торговля оружием. Поймать человека именно в тот момент, когда он нуждается в чём-то ещё, чего не было – вот в этом как раз этот бизнес и преуспевает. Попробуйте угадать у кого что на уме именно сейчас, в эту минуту.

Мы все знаем тех, кто умер от наркотиков. Это знакомые, одноклассники, сокурсники, артисты, знаменитости. Их много, всех не перечислишь.

То есть, это зло касается всех без разбора. Его употребляют и нищие, и богатые. Разница только в способе употребления и виде наркотика. И тут выбор огромный. Тут наркобизнес изощряется, как только может. Хочешь таблетки – пожалуйста, сироп? – не вопрос, укол? – ради бога, порошок? – проще некуда. Только плати. Денег нет? Бери в долг, потом отдашь или отработаешь.

И что делать? – спросите вы. Да, вопрос очень тяжёлый. И решение не простое, если оно вообще есть.

Но, главное – мы должны сначала понять, что это не проблема только здравоохранения или полиции. Это проблема всего нашего общества. Как бы мы того не желали, определённая часть нашего общества выберет себе этот путь, потому что есть доступ. Потому что это есть вообще.

А можно ли это ликвидировать? Вряд ли. Зачем пацаны нюхают клей и прочую гадость? Даже ещё не зная про наркотики. Глотают таблетки, «крокодилы», а нынче вообще всевозможные смеси, зачем?

Потому что есть спрос и предложение. Или наоборот. Тут разницы нет. Раз есть бизнес, значит, всегда будут покупатели и продавцы.

Ряд стран сами осознанно подсаживают своих наркоманов из нелегального наркотика на легальный. Их тоже много, не хотелось бы рекламировать. Тоже вроде неплохая идея. Все и всё под контролем. Хочешь? – приходи, регистрируйся и получи. И кайфуй. Пока не сорвешься на героин и не умрёшь от передозировки или СПИДа. Так они все и умирают.

Редко кто из наркоманов доживает до 30 лет. Это судьба, которую они выбрали. И не смогли выбраться.

Но надо признать, что в то (наше) время наркоман был скорей всего исключением из правил. Их было мало. Единицы. И если спросите, почему они выбрали этот путь, отвечу сразу и не задумываясь – стало модно.

Почему-то на каком-то этапе нашего развития стала модной тюремная тематика.

Романтизация образа отсидевшего рецидивиста стала культивироваться в обществе, особенно среди молодых. Тюремный жаргон стал модным среди всех, даже среди студентов.

Это был конец 80-х, и начинались уже смутные времена, может, поэтому. Наркобизнес сразу почуял это и «надавил на газ». Вместе с жаргоном стало модно и обкуриваться, и, конечно же, колоться. Многие перешли туда и умерли молодыми.

Позже начал агрессивно насаждаться среди молодёжи образ крутого рокера. А как же без наркотиков? Пожалуйста, вот они. И потом началось подлинное безобразие. Сейчас редко не встретишь фильма, где нет наркомана. И этот образ даже романтизируется, высвечивается с разных сторон. Кокаин, доза, бабло и многие другие термины стали ассоциироваться с образом того же Аль Пачино или даже Ди Каприо.

И все они удачливы, богаты. И как вести себя пацану или девчонке? Начнём пока думать, как с этим бороться, вырежем все эти кадры? Наркомафия придумает ещё что-нибудь.

Как-то мы делали анализ, и, наверное, ответ на эти вопросы кроется в этих цифрах. До окончания школы распространенность наркомании среди детей практически равна нулю. Первый всплеск замечается в возрасте 18-20 лет.

Да, это те, кто не поступил и остался за бортом нашего общества. Что им делать? Вот какая-то часть молодёжи захватывается наркобизнесом.

Второй всплеск наблюдается в возрасте 25-30 лет. Это те, кто закончил и опять-таки не нашёл работу и своё место в этой жизни. Дальше уже мало кто доживает.

А как же звёзды и мажоры? – спросите вы. Это совсем другая песня. Наркобизнесу нужно много денег. А к ним нужен другой подход. В среде, где процветает алкоголизм, разврат и деградация, наркотики становятся неотъемлемой частью. Кайф от лёгких денег и лёгкой жизни разбавляется кайфом от наркотиков, и получается фееричная смесь. Именно та, которую требует буйная душа «звезды». И потом всё. Талант умирает, получив смертельную дозу инъекции кайфа.

Если уж мы не сможем победить это зло, то нужно постараться его минимизировать. Дать шанс. Перспективу молодёжи в тех критических возрастах. Работа, учёба, семья, коллектив. Ощущение того, что ты кому-то нужен, полезен. Если мы это дадим, то «там» останутся лишь немногие.

А это уже победа. А эти немногие будут там ещё долго. Пока существует этот бизнес. Но зато мы будем их знать и лечить. А значит – у них появится надежда.

Эрик БАЙЖУНУСОВ

Әрбір адамның өзіне тән ғұмыр жолы, тіршілік баяны бар, бірақ еткен еңбек пен төккен тердің арқасында алған асу, бағындырған биік, жеткен жетістік әркімнің өмірінде әрқилы. Оны сырт көз өздерінше бағалап та жатады. Сондағы жалпының іздейтіні біреу: ол – кісілік келбет, азаматтық тұлға, өнегелі өмір. Өзінің өнегелі өмір жолында сыйластық пен достықтың, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетудің айрықша үлгісін жасай білген азаматтардың бірі профессор Сейдахметов Алпысбай Сейдахметұлы десек артық айтқандық емес. Ол 1949 жылы қоңыр күздің тамаша күндерінің бірінде қарапайым шаруаның отбасында жарық дүние есігін ашты. 1967 жылы орта мектепті тәмамдаған соң Талдықорған (қазіргі Алматы) облысының Киров (қазіргі Көксу) ауданының В.И. Ленин атындағы колхозда колхозшы ретінде еңбек жолын бастады. Оның жалындаған жас жігері мен алға қойған айқын мақсатының арқасында Алматы халық шаруашылығы институтының студенті атанады.

ҰСТАЗ. ҒАЛЫМ. АЗАМАТ.

профессор Алпысбай Сейдахметов туралы сыр

1972 жылы аталмыш оқу орнын үздік бітірген соң, институт басшылығының шешімімен «Экономика және ауыл шаруашылығын жоспарлау» кафедрасына оқытушылық қызметке жіберілді. 1973-1974 жылдары әске қатарында болып, өзінің азаматтық борышын орындап келген соң білім мен ғылым жолын таңдап, ғылыми ізденістерге ден қояды. 1979 жылы Мәскеудегі беделді білім ордаларының бірі М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің аспирантурасын сәтті аяқтайды. 1980 жылы Экономика және халық шаруашылығын ұйымдастыру, басқару және жоспарлау мамандығы бойынша «Суармалы жерлерде қызылша шаруашылығының өндірістік типтерін қалыптастыру мен дамыту» тақырыбында кандидаттық диссертациясын қорғап шығады. Осы сәттен бастап ғылыми-педагогикалық қызметке біржолата бет бұрып, еліміздегі экономикалық білім беру мен жоғары мектеп жүйесінің қалыптасуы мен дамуына белсене атсалысты. Өзі білім алған «Экономика және ауыл шаруашылығын жоспарлау» кафедрасында оқытушы, аға оқытушы, доцент лауазымдарында педагогикалық қызмет атқарып, жас ұрпақты тәрбиелеуге өзіндік үлес қосты. Оқытушылық қызметпен қатар қоғамдық жұмысқа да белсене араласып, университет басшылығы тарапынан оң пікірлерге ие болды. Сондықтан да болар университ басшылығы 1986 жылы оған оқытушы-профессорлар құрамы мен қызметкерлердің кәсіподақ комитетінің төрағасы қызметін қатар атқаруды сеніп тапсырады.

Алпысбай Сейдахметұлы университеттің кәсіподақ комитетін үздіксіз 16 жыл басқарып, қаншама игі істерді жүзеге асырып көпшіліктің алғысын алған азамат. Атап айтқанда, ұжымдағы ынтымақ пен бірлікті нығайтуға, жұмыскерлердің тұрғын үй-тұрмыстық жағдайын жақсартуға, ұжым мүшелерінің демалысын ұйымдастыру мен денсаулығын жақсарту бойынша жұмыстарға көп күш-жігерін жұмсады. Сонымен қатар, жоғары білікті мамандар даярлауға ұжымды жұмылдыру мақсатында әр түрлі жарыстарды ұйымдастыруға ерекше көңіл бөлді. Оқу орнының басшылығының қолдауының арқасында 257 адам өзінің тұрғын үй жағдайын жақсартуға қол жеткізді. Балқаш көлінің жағасынан 5 гектар жер телімі бар демалыс аймағы пайдалануға берілсе, Қапшағай су қоймасы жағасындағы спорттық-сауықтыру лагерінің материалдық-техникалық базасы нығайтылды. Оқытушы-профессорлар құрамы мен қызметкерлерге бақша өсірумен айналысу үшін жер телімдерін беру бойынша кешенді іс-шаралар жоспары жасалып, іске асырылды. Соның нәтижесінде институттың 270 қызметкеріне саяжайға арналған жер телімдері берілді. Бұл аталғандардан басқа да көптеген игі бастамалар қолға алынып, өз нәтижесін бергеніне білім ордасының ұжымы куә.

Өзіне жүктелген қоғамдық жұмыстарды мінсіз орындаумен қатар бірқатар басшылық лауазымдарды да абыроймен атқарғанын атап өту қажет. 1982-1985 жылдары Алматы халық шаруашылық институтының «Аграрлық-экономикалық факультетінің» деканының орынбасары, 2002-2005 жылдары «Менеджмент және маркетинг» оқу-ғылыми кешенінің деканы болды. Факультетте басшылық қызметте болған жылдары еліміздегі жоғары оқу орындары оқытудың Балондық жүйесіне өтіп, оқу үрдісін кредиттік технологияға көшіру кезімен тұспа-тұс келгендіктен маңызды міндеттерді орындауға тура келді. Ұзақ жылдар бойына жинаған тәжірибесі, білімі мен жоғары біліктілігінің арқасында жақсы нәтижелерге қол жеткізді. Ол факультет құрамындағы «Экономика», «Менеджмент», «Маркетинг», «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандықтары бойынша оқытудың кредиттік технологиясына өту және оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру мен үздіксіз жетілдіру мақсатында оқытушы-профессорлар құрамын дұрыс бағытта жұмылдыра білді. Әсіресе, нарықтық экономиканың даму тенденцияларын ескере отырып, заман талабына сай бәсекеге қабілетті мамандар даярлауға ерекше көңіл аударды.

Профессор Алпысбай Сейдахметовтың еңбексүйгіштігін, жоғары ұйымдастырушылық және басқарушылық қабілетін, маңызды міндеттердің тез шешімін таба білетіндігін, кез-келген лауазымды қызметті абыроймен атқаратындығын, ұжым мүшелерінің бірлігін қамтамасыз ете білетіндігін байқаған университет басшылығы 2005 жылы «Экономика» кафедрасының меңгерушілігі қызметін ұсынып, үлкен сенім артады. Өйткені, бұл кафедра осы оқу орнындағы ең ежелгі және іргелі кафедралардың бірі болды. Ол 2005-2014 жылдар аралығында кафедра меңгерушісі ретінде көптеген жұмыстар атқарды. Әсіресе, мамандар даярлаудың көпдеңгейлі жүйесін, үздіксіз білім беруді қалыптастыру мен дамыту, білім беру деңгейлерін әртараптандыру, «Экономика» білім беру бағдарламасы бойынша бакалавриат, магистратура және докторантураның (PhD) жаңартылған жалпыға міндетті білім беру стандарттарын дайындау бойынша жүйелі жұмыстар жүргізді. Еліміздегі өндіріс орындарымен, танымал компаниялармен, жұмыс берушілермен тығыз ынтымақтастық байланысты қалыптастыру мен дамытудың арқасында мамандар даярлау сапасы бойынша алдыңғы қатардан көрінді. Нарықтағы жұмыс күшіне сұраныс пен жұмыс берушілердің пікірлерін назарға ала отырып «Еңбекті ұйымдастыру және нормалау» деп аталатын жаңа мамандықты ашып, оқу үрдісін ұйымдастыру, оқу жоспарлары мен типтік оқу бағдарламаларын дайындады. Бұл мамандық бойынша мамандар дайындау алғаш рет біздің оқу орнымыздан бастау алды және қазіргі кезде сұраныс артып, студенттер контингенті жылдан жылға ұлғайып келеді.

Алпысбай Сейдахметұлы қоғамдық, педагогикалық қызметте ғана емес оқу-әдістемелік және ғылыми бағытта да үнемі ізденіс үстінде жүреді. Оның ғылыми шығармашылығы Қазақстанның аграрлық саласының, агроөнеркәсіп кешенінің қалыптасуы мен дамуы, елімізде кластерлерді қалыптастыру мен дамыту және өзге де өзекті мәселелер бойынша ғылыми зерттеулер жүргізумен байланысты. Ол алыс-жақын шетелдерде (Ресей Федерациясы, Өзбекстан, Қырғызстан мемлекеттерінде) өткізілген халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияларда өзінің зерттеу тақырыбы бойынша баяндама жасап, ғылыми ортадағы үлкен пікірталасқа белсене қатысты. Оның ғылыми-зерттеу нәтижелері халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның ғылыми еңбектер жинағында, еліміздегі беделді ғылыми журналдарда, Скопус мәліметтер базасына кіретін шетелдік журналда жарияланды. Қазіргі кезге дейін жүздеген ғылыми еңбектері, соның ішінде ондаған оқулықтар мен оқу құралдары студенттер, магистранттар, ізденушілер, аспиранттар, докторанттар және жалпы оқырман қауымы тарапынан үлкен сұраныспен қолданылып келеді. Мұның барлығы қоғам талабына сай жоғары білікті экономист – басқарушы мамандар даярлауға септігін тигізетіні белгілі.

Қоғамдық, ғылыми-зерттеу, педагогикалық қызметтегі ұзақ жылдық еңбегі ескеріліп «Қазақстан білімінің үздігі», «Білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіподағына сіңірген еңбегі үшін» кеуде белгісімен, сондай-ақ ҚР жоғары оқу орындары Ассоциациясының А. Байтұрсынов атындағы «Саңлақ автор» төсбелгісімен, ҚазақССР жоғары және арнайы орта білім министрлігі мен Қазақстан Республикасы кәсіподақтар федерациясы Кеңесінің мақтау қағаздарымен марапатталды.

Алпысбай Сейдахметов ұстаз, ғалым, азамат қана емес ардақты әке, аяулы жар, сүйікті ата. Ұлағатты ұстаз, дарынды ғалым, ардақты азамат Алпысбай Сейдахметұлын жетпіс жастық мерейтойымен құттықтап, зор денсаулық, мол табыс тілейміз. Оның жұбайы Мансия апайымыз да ғылым кандидаты, ұлағатты ұстаз. Өзгелерге өнеге боларлық өмір үлгісін қалыптастыра білген бақытты отбасы ретінде жұптарыңыз жазылмастан жүз жасаңыздар!

С.ӨМІРЗАҚОВ,
«Нархоз» университетінің профессоры, экономика ғылымдарының докторы

А.СЕЙТКАЗИЕВА,
«Нархоз» университетінің профессоры, экономика ғылымдарының докторы

Е.ӘМІРБЕКҰЛЫ,
«Тараз мемлекеттік педагогикалық университетінің ректоры, экономика ғылымдарының докторы, профессор

Р.ЕЛШІБАЕВ,
«Нархоз» университетінің профессоры, экономика ғылымдарының кандидаты

■ ǴYLYM

ЕЛІМІЗДІҢ ҮЗДІК ЖАС ҒАЛЫМДАРЫ АНЫҚТАЛДЫ

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Қоры ұйымдастырған республикалық байқауда Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетінің жас ғалымдар Кеңесі үздік деп танылды.

Университеттің Баспасөз қызметінің жетекшісі Жандар Асанның айтуынша, дәстүрлі конкурсқа еліміздің ғылыми ұйымдары мен жоғары оқу орындарындағы жас ғалымдар Кеңестері қатысқан.

«Конкурстық комиссия жеңімпазды анықтау барысында ұйымның белсенділігі мен жұмыс нәтижелілігі, Кеңестің жүзеге асыратын шараларының ерекшелігі мен маңыздылығы сынды критерилерге сүйенген. Комиссия шешімі бойынша, Қыздар университетінің жас ғалымдар Кеңесі барлық талаптар бойынша жоғары нәтиже көрсетіп, «жүзден – жүйрік, мыңнан – тұлпар шықты», – деп атап өтті Жандар Асан.

Жеңімпаз ұйым арнайы дипломмен және өз қызметін қолдау мен дамытуға арналған грантпен марапатталды. Марапаттау рәсімі 7 қараша күні Тараз қаласындағы М.Х. Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінде «Қазіргі Қазақстандағы инновациялық даму және ғылымның қажеттілігі» атты Халықаралық ғылыми конференция аясында өтті.

«Конкурс жас ғалымдар Кеңесінің қызметін дамытуға септігін тигізеді. Байқаудың мақсаты – жас ғалымдардың бастамаларын қолдау, сондай-ақ олардың ғылыми бастамалары мен жобаларын жүзеге асыруға көмек көрсету», – дейді Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Қорының өкілдері.

Осы орайда айта кетейік, М.Әбдірайымова жетекшілік ететін университеттің жас ғалымдар Кеңесі студенттер мен жас ізденушілердің іргелі және қолданбалы зерттеулеріне қолдау көрсетіп, оқу орнының ғылыми әлеуетінің артуына серпін беріп келеді.

qazaquni.kz

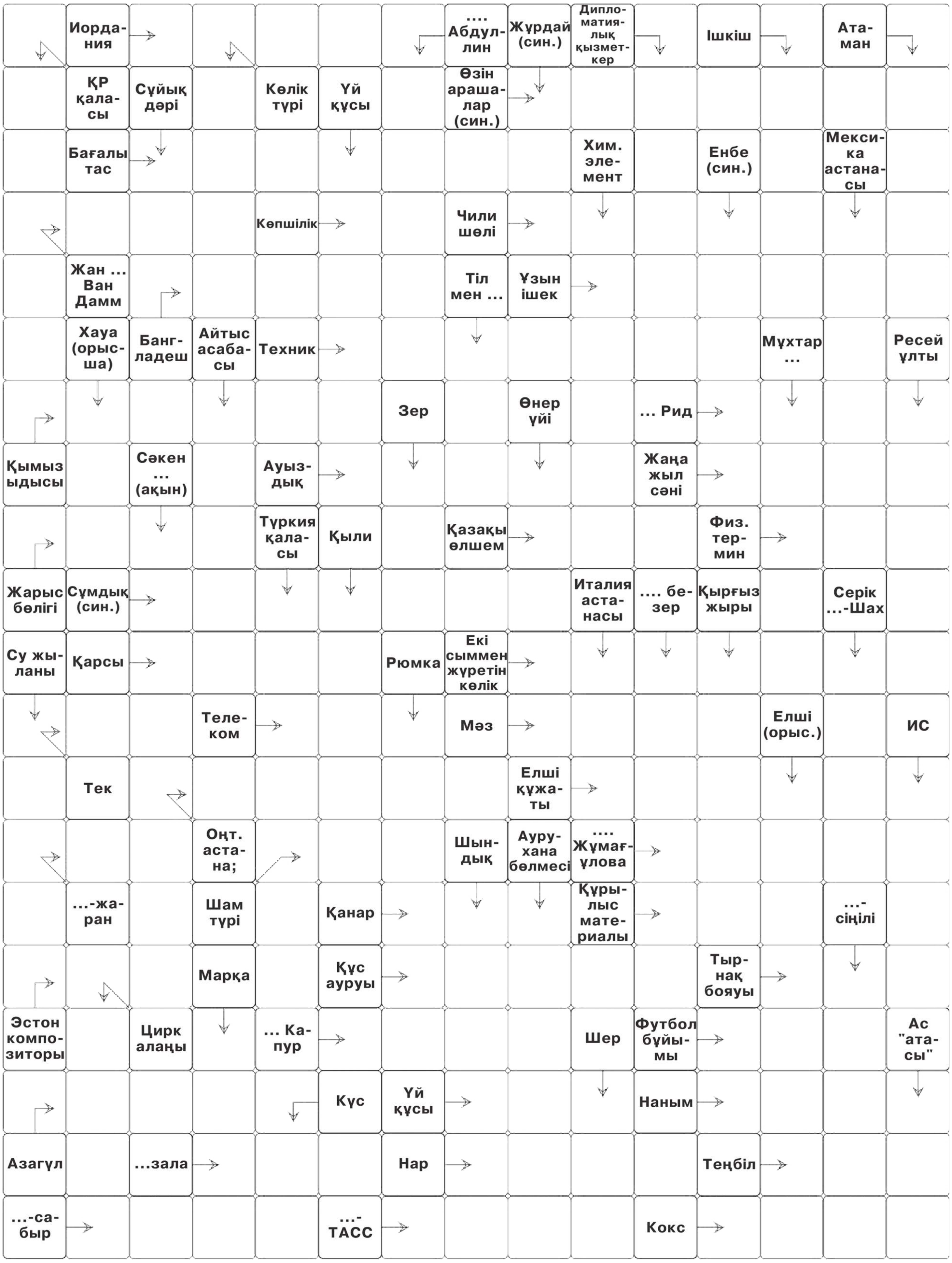

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Әжесі бес жасар немересіне айтады:
– Құлыным, қарашы, «бип-бип» келе жатыр.
– Әже, қойшы, қайдағыны айтпай. Бұл 220-шы кузов мерседес S-класс қой!
*****
– Әке. Осы президент пен халықтың, министр мен қауіпсіздік комитетінің айырмашылығы неде?
— Мысалы, мен президентпін, шешең қаржы министрі, әжең қауіпсіздік комитеті, ал сендер халықсыңдар, — деп түсіндіріпті.
Ертесіне жұмыстағы әкесіне телефон шалып:
— Құрметті президент, қаржы министрінің бөлмесіне бөтен президент кіріп кетті. Қауіпсіздік комитеті шырт ұйқыда. Ал халық алаңдаулы, – деген екен.
******
– Қарындас, мынадай сұлу фигураны қайдан алдыңыз?
– Оны қайтесің? Сатып алдым!
– Түріңізге ақша жетпей қалды ма?
*****
Көшеде бір кісі бір бейтаныс жігітке:
– Жігітім, үйленгенсің бе? – десе, әлгі жігіт:
– Жоқ, түрім өзі сондай! – деген екен.
*****
– Алло! Полиция ма? Мен арыз айтайын деп едім. Бірнеше күннен бері мені қорқытып жазылған хаттар келуде.
– Мм... Кімнен екені белгісіз шығар?
– Жоқ! Қол қойылған!
– Кімнің қолы?
– Салық комитетінің бастығы.
*****
Жігіт кішкентай баланың кәмпит жеп отырғанына қарап отыр. Бала оншақты кәмпит жегеннен кейін, жігіт шыдамай:
– Балам, көп кәмпит жеудің денсаулыққа зиян екенін білетін шығарсың?
Кішкентай бала:
– Ал, менің атам 105-ке дейін өмір сүріпті.
– Ол да көп кәмпит жеген бе?
– Жоқ, ол біреудің ісіне араласпайтын...

№44 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

Ж	И	Д	Е	К		А	Р	А	Ф	А	Т			Е
		Е		Е		Х		Л			А	Ж	Ы	Н
	О	Т	Ы	З		И		А	П	А	Р	А		О
И		Е		Б	А	Л	Қ	У			С	У	А	Т
О		К	Р	Е	С	Л	О		А		Ы		В	
А	Й	Т			С		З	А	Л	А	Л	К	Е	С
Н		И		Ж	А	П	Ы	Р	А	Қ		А		Е
Н	А	В	О	И				О	Қ	Ы	Р	М	А	Н
				Д	А	Р	Ы	Н			Ә	Р		І
Е	Н	Е		Е	Л	Е	С		Қ		С	И	А	М
Ң		Л			А	Й	Т	Т	Ы	Р	У		П	
Б	А	К		Л	И	Г	А		Р		А	Д	Е	М
Е		А	Қ	А		А	У	М	А	Қ		И		Ұ
К			О	Т	А	Н		А	У	Ы	Л	Д	А	С
К	У	Р	С	И	В			Г		М		А	З	А
Е		И		Ф	О	Р	У	М		Б	А	Р	У	
Р	О	М	Б		К		С	А	М	А				С
	С		Л	И	А	Н	А		И	Т	Қ	О	Ғ	А
А	Л	Л	О		Д		М	О	С	Т		Қ	Ұ	Т
	О		К	В	О	Т	А		С	Ы	Л	А	Н	У

Сабынның қай түрі пайдалырақ?

Қазіргі кезде дүкен сөрелерінен сабынның түр-түрін кездестіруге болады. Түрлі құрамы, түсі, иісі бірінен бірі өтіп, көздің жауын алады. Сұйық сабын керек пе, қатты сабын дейсіз бе, аллергияға қарсы түрі керек пе – бәрі табылады. Сол көп сабынның ішінен өз терімізге сәйкесін жаңылмай таңдау үшін сабындар туралы ұғымға қанық болғанымыз артық етпес.

Глицерин сабын

Құрамында теріні жұмсартатын глицерин (денсаулыққа, техникаға қолдану үшін әртүрлі майдан жасалатын ақшыл сұйық зат) болғандықтан, бұл сабын пайдалырақ секілді көрінеді. Дегенмен бұл алдамшы көрінісі ғана. Глицерин теріде ауа өткізбейтін қабат түзеді де, құрғатып жібереді.

Бактерияға қарсы сабын (антибактериальный)

Оның басты міндеті – теріге терең еніп, микробтармен күресу. Бірақ ол зиянды бактериялармен қоса теріге пайдалы бактерияларды да өлтіріп тастайды. Оның құрамындағы триклозан заты тек антисептикалық компоненттен құралмайды, сонымен қатар оның мутагендік әсері бар.

Классикалық сабын

Бұл сабын тері сыртындағы кірді жақсы кетіреді. Бір кемшілігі терінің гидролипидтік қорғаныс қабатын шайып кетеді. Классикалық сабынмен жуғаннан кейін тері қайтадан тез кірленіп, бактериялар жиналады.

Скраб-сабын

Мұндай сабын құрамында теңіз тұзы, кофе қалдығы, өрік дәні секілді теріге бататын заттар көп. Скраб-сабынмен терінің тереңіне енетіндей пилинг жасауға болады. Бет терісіне тек бетке ғана арнап шығарылған скрабты қолданған дұрыс. Сабын скрабын қолданғаннан кейін тері тым құрғап қалмауы үшін, оны ылғалдандыру керек.

Балалар сабыны

Бұл басқаларына қарағанда аллергия тұғызбайтын сабын. Құрамында теріні тітіркендіретін ешқандай бояу, хош иістендіргіш, қосынды түрі жоқ. Бірақ басты қосындысы сілті болғандықтан, көзді ащытып, терін құрғатып жібереді.

Сұйық сабын

Қазір басқаларына қарағанда сұйық сабын мен душқа арналған гель көп қолданылады. Сұйық сабын өзі арнайы құтыда тұратын болғандықтан оған бактерия жиналу қаупі аз. Душ гелі мен сұйық сабын сулы құрамда жасалғандықтан теріні құрғатпайды, керісінше, барқыт тәрізді нәзік етеді. Олар теріні тазартатын эфир майы, басқа да пайдалы өсімдік сығындысынан құралады. Мұндай сабындардың бір кемшілігі, құрамына химиялық бояу, хош иістендіргіш, лаурил натрий сульфаты көптеп қосылады. Теріге нақты қандай сабын пайдалы екенін дөп басып айту қиын, сол себепті әр сабынды аларда құрамына назар аударып, зиянды химиялық қоспалар аз түрінен таңдаңыз. Ал денеңізді душ гелімен жуыңыз, оны да теріні құрғатып жібермеуі үшін күн сайын пайдалана беруге болмайды.

massaget.kz

Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ Ұлттық өнер академиясы, Театр өнері факультеті 2 курс студенті Дария Болсанбек жуырда АҚШ-та өткен «Pearl of the New York – Нью-Йорк маржаны 2019» Халықаралық фестивалінің Гран-при жүлдесін иеленді. Осы қуанышты оқиғаға орай Дариямен кездесіп, сұхбаттасқан едік.

Дария БОЛСАНБЕК:

ӨНЕР адамның тұлға ретінде қалыптасуына көмектеседі

– Дария, өнерге неше жасыңда келдің? Алғаш ән байқауына қашан шықтың?

– Жеті жасымнан домбыра үйірмесіне қатыстым. Бәлкім менің әнге қабілетімді байқады ма екен, сол кезде домбырашы Шолпан ұстазым «Неге саған ән айтып көрмеске?!» деп алғаш рет ән айтуға қолқа салды. Содан алғаш рет сахнаға шығып, байқауға қатыса бастадым. 2011 жылы тоғыз жасымда алғаш рет шетелдік конкурсқа, яғни, Италияда өткен San-Remo junior фестиваліне қатысып екінші орын алдым. Келесі жылы Латвияда өткен Riga Symphony фестивалінде бірінші орынды иелендім. Дәл сол жылы Литвадағы байқауда да топ жардым. Ал 2017 жылы Грузиядағы Fazisi байқауда маған бас жүлде бұйырды. Ал елімізде «Ғұмырдария», «Ақ көгершін», «Золотой микрофон», «Жырлайды жүрек», «Айгөлек» т.б. байқауларға қатысып, жүлделі орындарды иелендім.

– Жастайыңнан әлемдік деңгейдегі ән конкурстарында жүлдегер атанып жүріп, неліктен Жүргенов атындағы өнер академиясының эстрадалық өнер факультетін емес, театр өнері факультетін таңдадың?

– Театр өнері факультетіне түссем де музыкадан алыстап кеткенім жоқ. Мен аталмыш факультеттің музыкалық театр артисі мамандығын таңдадым. Кәсіби тілмен айтқанда заманауи мюзикл бағытына маманданамыз. Яғни, бұл жерде әншілігіңді ғана емес, артистік шеберлігіңді шыңдап шығасың.

– Отбасың жөнінде айта отырсаң. Ата-анаңның өнерге қатысы бар ма?

– Ата-анам Абай туған өлкеден. Өзім Алматыда дүниеге келдім. Отбасында төрт ағайындымын. Мен үлкенімін. Әкемнің үлкен апайлары әнші болған екен. Ал ата-анамның өнерге еш қатысы жоқ. Әкем құрылыс компаниясының басшысы, анам – заңгер.

– Биыл жазда Литвада өткен «Паланга – 2019» XV Халықаралық әншілер байқауында, одан соң қазан айында Испанияның Марбелья қаласында әлемнің 80 елінен үміткер өзара бақ сынаған TU ONDA III шығармашыл жастар фестивалінде бірінші орынды иелендің. Бұл байқаулар саған үлкен тәжірибе берді деп ойлаймыз. Соңғы байқауда «Rise Like a Phoenix» хит әнін орындағаныңды білеміз, жалпы әнді қалай таңдайсың?

– Әнді дода шартына орай таңдаймыз. Байқауға апаратын әнді таңдағанда білікті ұстаздарым мен ата-анамның көмегіне сүйенемін. Олар үнемі мені қолдап, ақыл-кеңестерімен бөлісіп отырады.

– Дария, Нью-Йорктегі фестивальдің талаптары қандай болды?

– Негізінде бұл халықаралық фестивалдің аясында ән конкурсы өткізіліп, онда қатысушылар қазылар алқасы мен көрермендер алдында екі әннен орындады. Мен бұл байқауға жолдаманы, сондай-ақ келесі жылы «Витебскі – 2020» байқауына қатысуға берілетін жолдама сарапқа түсетін Беларусь Республикасындағы байқау жолдамасын да Испаниядағы конкурста жеңіп алған болатынмын. Бірінші Аллаға, одан соң осындай мүмкіндіктерге жол ашып жүрген Қарлығаш Әбдікәрімова апайыма алғысым шексіз. Нью-Йорктегі байқауға он екі елден келген үміткер қатысып, оларға 12 жюри мүшесі қазылық етті. Әуелі орындаған әні мен сөзі М.Сәбиева, Н.Оразбеков, С.Мұсағалиевтің «Қай заман?» әнін орындадым. Әнді орындап болғаннан кейін көрермендер, жюри мүшелері жаныма келіп, әннің керемет орындалғаны сонша, тіпті денелерінің тітіркенгенін айтып, мені құттықтады. Келесі күні Испанияда «Rise Like a Phoenix» атты әнді орындадым. Оларға қазақ әнінің жанды тебірентіп-толқытатын тұстары, ерекше иірімдері әсер еткен көрінеді. Жалпы байқау жоғары дәрежеде ұйымдастырылған. Бұл байқауға қатысқан үлкен топтағы әншілер арасында сайыс тартысты өтті. Бұл жолы әншілік шеберлігі жағынан бір-бірінен қалыспайтын кілең «сен тұр, мен атайындар» жиылған екен. Әрине, тартысты өткен кез-келген дода шеберлігімізді одан әрі шыңдауға жол ашары анық. Мұның өзі біз үшін зор мүмкіндік деп білемін.

– Жалпы сенің әншілік дауысыңды мамандар қай түрге жатқызады?

– Кішкентай кезден дауысымды ұлдардың даусымен шатастырып жататын. Негізінен менің дауысым нық альтқа жатады.

– Сеніңше өнер деген не?

– Өнер – өмір өрнегі. Адамның өмірде тұлға ретінде қалыптасуына бірден-бір ықпалын тигізетін күш болса, мен соны өнер деп санаймын. Халықтың көзайымына айналып жүрген аға-апаларым сияқты мен де дара өнер иесі болғым келеді.

– Ән орындау бағытың, әнді орындаудағы ұстанымың қандай? Өнердегі ұстазың кім?

– Жалпы эстрадалық бағыттағы әуезді әндерді орындаймын. Артық дүниесі жоқ әндерді айтуды ұнатамын. Өнердегі ұстаздарым Академияда дәріс беріп жүрген Айчурек Сүлейменова, Гүлзат Дәуірбаева. Халықаралық жарыстарға да осы кісілер баптайды. Осындай оқытушыларымның арқасында мен толыққанды білім алып, кәсіби шеберлігімді шыңдап жүрмін.

– Әңгімеңе көп рахмет! Сенің қазақ өнеріне, сондай-ақ эстрадамызға жаңа леп әкеліп, Димаштай бірегейлігімен ұлтымызды әлемге танытатын өнерпаз болуыңа шын жүректен тілектеспіз. Өнерің өрлей берсін!

Әңгімелескен,
Гүлмира АСЫЛБЕКҚЫЗЫ

qazaquni.kz

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ – «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

«Қазпошта» арқылы жазылу бағасы:

1 ай	қала	379,24	3 ай	қала	1137,72	6 ай	қала	2275,44	12 ай	қала	4550,88
1 ай	ауыл/аудан	397,86	3 ай	ауыл/аудан	1193,58	6 ай	ауыл/аудан	2387,16	12 ай	ауыл/аудан	4774,32

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Редакторлар кеңесінің төрағасы –
Қазыбек ИСА

Бас редактор – Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары – Зейнолла АБАЖАН
Бас редактордың орынбасары – Азамат ТАСҚАРАУЛЫ
Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ
Бөлім редакторлары:
Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)
Айнұр АХМЕТ (мәдениет)
Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Астана тілшілер қосыны:
Азамат ТАСҚАРАУЛЫ (8-702-931-89-86)
Жасұлан ИСА (8-776-120-19-72)
Ақмола облысы:
Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)
Арқалық қаласы:
Нұрсұлтан НҰРМАН (8-702-688-84-87)
Алматы облысы:
Айтақын БҰЛҒАҚ (8-702-239-62-99)
Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)
Мырзағали НҰРСЕЙІТ (8-701-771-6496)
Қанат БІРЖАНСАЛ (8-775-323-0850)
Батыс Қазақстан облысы:
Қажымұқан ҒАБДОЛЛА (8-701-111-61-05)
Жезқазған қаласы:
Жанат АСАНҚАЛИ (8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)
Сәтбаев қаласы:
Абдолла ДАСТАН (8-(71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)
Қарағанды облысы:
Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)
Қостанай облысы:
Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)
Семей қаласы:
Рахат АЛТАЙ (8-775-998-15-39)
Маңғыстау облысы:
Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)
Түркістан облысы:
Әбдіғаппар АЙДАР (8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)
Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)
Түркістан қаласы:
Әтіргүл ТӘШІМ (8-702-489-47-23)

Атқарушы директор – Қаныш ЖАРЫЛҚАСЫН

Тарату бөлімі:

Астанада:
Жасұлан ИСА (8-776-120-19-72)
Шымкентте:
Мүтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847) дүңгіршіктерінде сатылады

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінде 19. 12. 2012 жылы тіркелген. Куәлік №13976–Г (Алғашқы куәлік №1270–Г, 01. 08. 2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқарасы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.
Қолжазбалар өңделеді және қайтарылмайды.
Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап береді.
Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы шарт.
Газетте «Қазақпараттың» материалдары пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 400
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:
050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3 ықшамауданы, С. Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:
8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail. com
www. qazaquni. kz

Кезекші редактор – Зейнолла АБАЖАН

ТОО «Қазақ үні»

БИН 000540006784
ИИК KZ508560000000385541
АГФ АО «БанкЦентрКредит»
г. Алматы, БИК KCJBKZKX, Кбе 17
Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында басылды. Алматы қ. , С. Мұқанов к. , 223 б.
Көлемі: 6 баспа табақ

(A) – материалдың жариялану ақысы төленген